

Balaton Kiemelt Térség Koncepció, Stratégia és Operatív Program

STRATÉGIAI KÖRNYEZETI VIZSGÁLAT *egyeztetési változat*

2014

A Balatoni Integrációs Közhasznú Nonprofit Kft. megbízásából készítette a Makkos Tender Kft.

ügyvezető és projektvezető: H. Makkos Dalma

vezető szakértők: H. Makkos Dalma és Schwertner János

szakértők: Csintalan Lilián, G. Marton Judit, Komjáthy Dénes

Az SKV Értékelő Fórum tagjai:

- *Csintalan Lilián*, földrajz tanár, környezeti szakértő
- *Egerszegi Zita*, környezetmérnök, környezetvédelmi szakértő
(környezetvédelmi programigazgató, Balatoni Integrációs Közhasznú NKft.)
- *G. Marton Judit*, geográfus, területfejlesztő szakértő
- *H. Makkos Dalma*, geográfus, vezető területfejlesztő szakértő, projektvezető
- *Komjáthy Dénes*, geográfus, környezeti szakértő
- *Kun Eszter*, geográfus, Balaton térségkutatója
(kutató, Balatoni Integrációs Közhasznú NKft. Kutatócsoportja)
- *Oláh Miklós*, szociológus, a Balaton térség kutatója
(kutatásvezető, Balatoni Integrációs Közhasznú NKft. Kutatócsoportja)
- *Schwertner János*, vezető területfejlesztő szakértő, egyetemi oktató

2014.

Tartalomjegyzék

1	A Stratégiai Környezeti Vizsgálat (SKV) kidolgozásának folyamata.....	4
1.1	A környezeti értékelés kidolgozási folyamatának ismertetése.....	4
1.1.1	A környezeti értékelés kidolgozásának kötelezettsége.....	4
1.1.2	A tematika kialakítása és egyeztetése.....	4
1.1.3	Kapcsolódás a tervezési folyamat más részeihez.....	5
1.2	A környezeti értékelés javaslatainak hatása a tervek alakulására.....	5
1.3	A környezet védelméért felelős szervek bevonása.....	5
1.4	A nyilvánosság bevonása.....	5
1.5	Az SKV elkészítésénél alkalmazott módszertan.....	6
2	Az SKV tárgyat képező Balaton térségi területfejlesztési tervek.....	8
2.1	A térség területfejlesztési dokumentumai.....	8
2.1.1	Célok és potenciális hatásirányaik áttekintése.....	8
2.1.2	Eszközök (intézkedések) és potenciális környezeti hatásirányaik áttekintése.....	11
2.1.3	Az operatív program szintű tartalmak ismertetése.....	13
2.1.4	Végrehajtásra vonatkozó elképzelések és SKV szempontból releváns elemek.....	13
2.2	A tervdokumentumok összefüggése más tervek SKV-releváns elemeivel.....	14
2.2.1	Országos dokumentumok.....	14
2.2.2	Megyei tervdokumentumok.....	17
3	A környezeti hatások feltárása.....	19
3.1	A térség környezeti helyzetértékelése.....	19
3.1.1	A tervek szempontjából leginkább jellemző környezeti állapotjellemzők (fennálló konfliktusok, terhelhetőség).....	19
3.1.2	A tervek által jelentősen befolyásolt környezeti jellemzők azonosítása.....	21
3.1.3	Jövőbeli környezetállapot a terv végrehajtásának elmaradása esetén.....	22
3.2	A térség fenntarthatóságára gyakorolt hatások.....	24
3.2.1	A fenntarthatósági hatások vizsgálatának módszertana.....	24
3.2.2	Főbb hatások a térségi fenntarthatósági értékrend egyes elemeire.....	26
3.3	Környezeti hatások.....	29
3.3.1	Az eszközök (intézkedések) környezetvédelmi hatásértékelési módszertana.....	29
3.3.2	A Stratégiai egyes intézkedéseinek környezeti hatása.....	31
3.3.3	A Stratégia saját környezetvédelmi beavatkozásainak vizsgálata.....	35
3.3.4	A Stratégia tervek környezeti konzisztenciája.....	37
3.3.5	Az eszközök (intézkedések) környezeti hatása az egyes környezeti elemekre.....	38
3.3.6	A beavatkozások hatásai a meglévő környezeti konfliktusokra, esetleges kumulatív hatásmechanizmusok.....	45
3.3.7	Környezeti hatások az Operatív Program szintű fejlesztési dimenziókban.....	46
3.4	A tervek környezeti-fenntarthatósági hatásainak összesítése.....	47
3.4.1	Elfogadható (pozitív) hatások.....	47
3.4.2	Nem elfogadható vagy mérsékelendő hatások meghatározása.....	49
4	Javaslatok a várható káros környezeti hatások elkerülésére.....	50
4.1	A területfejlesztési tervdokumentumok kialakítására vonatkozó javaslatok.....	50
4.1.1	Az SKV Koncepcióhoz tett javaslatainak összefoglalása.....	50
4.1.2	Az SKV Stratégiához és az Operatív Programhoz tett javaslatainak összefoglalása.....	51
4.2	Javaslat környezeti szempontú intézkedésekre más tervekben.....	55
5	Monitorozási javaslatok.....	56
6	Mellékletek.....	58

1 A Stratégiai Környezeti Vizsgálat (SKV) kidolgozásának folyamata

1.1 A környezeti értékelés kidolgozási folyamatának ismertetése

1.1.1 A környezeti értékelés kidolgozásának kötelezettsége

A Balatoni Integrációs Közhasznú Nonprofit Kft. a 2/2005. (I.11) Kormányrendelet szerint kezdeményezte a Balatoni Kiemelt Üdülőkörzet 2014-2020 tervezési időszakra szóló területfejlesztési tervezési dokumentumainak környezeti értékelését (a továbbiakban: stratégiai környezeti vizsgálatát – SKV). A területfejlesztési tervek, a Területfejlesztési (a továbbiakban: Fejlesztési Konceptió vagy Konceptió), Területfejlesztési Stratégiai Program (a továbbiakban: Fejlesztési Program vagy Stratégia) és Területfejlesztési Operatív Program (a továbbiakban: Operatív Program) elkészítéséért a Balatoni Fejlesztési Tanács (BFT) felelős. A BFT munkaszervezetét, a Balatoni Integrációs Közhasznú Nonprofit Kft. bízta meg az SKV folyamat lefolytatásával.

A BFT megbízásából a Balatoni Integrációs Közhasznú Nonprofit Kft a 218/2009.(X.6.) Kormányrendelet szerint elkészítette a Balatoni Kiemelt Üdülőkörzet 2014-2020 tervezési időszakra szóló területfejlesztési tervezési dokumentumainak (Területfejlesztési Fejlesztési Konceptió, Stratégiai Program és Operatív Program) területi (társadalmi, gazdasági, környezeti) hatásvizsgálatát is. Jelen SKV megfelel a területi hatásvizsgálat környezeti hatásvizsgálati részének a 218/2009.(X.6.) Kormányrendelet szerint, a 9. mellékletében található követelményeknek megfelelően.

1.1.2 A tematika kialakítása és egyeztetése

A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet Fejlesztési Konceptiójának és területfejlesztési programjának stratégiai környezeti vizsgálatának (SKV) tematikája 2014. július 9-én szakértői egyeztetés során készült el. Az SKV szakhatósági egyeztetésre került, a javaslatok figyelembe vételével a tematika kibővült.

Az SKV szorosan követi a vonatkozó rendeleti előírásokat (2/2005 Korm.rend. és 218/2009 Korm.rend.).

Tekintve, hogy az SKV tárgyát képező területfejlesztési tervdokumentumok a korábbi (2007–13-as időszakra szóló) területfejlesztési tervdokumentumok (ld. a Balaton régió 2007-13 időszakra szóló Stratégiai programja és Részletes Fejlesztési Terve) felülvizsgálatát képezik, jelen SKV is felülvizsgálatául szolgál e korábbi fejlesztési tervek stratégiai környezeti vizsgálatának. Ennek megfelelően jelen SKV folyamat követi a Balaton Régió Fejlesztési Stratégiája és a Részletes Fejlesztési Terv 2007-es stratégiai környezeti vizsgálatának tematikáját is.

1.1.3 Kapcsolódás a tervezési folyamat más részeihez

Az SKV az térség területfejlesztési koncepciójának, területfejlesztési stratégiai programjának és területfejlesztési operatív programjának 2014. június 30-ig elkészült első tervezetét vizsgálja. Az említett három területfejlesztési tervdokumentum a nyár folyamán társadalmi-szakmai egyeztetés tárgya lesz.

Az SKV jelentés egyeztetésre szánt változata 2014. augusztus 31-én készült el, ezt követően kezdődik meg a hatósági és társadalmi egyeztetése. A térségi területfejlesztési tervezésben már az SKV jelentés jelen egyeztetési változata is érvényesíthető.

Az október elején elkészülő, az egyeztetéseket követően elkészülő végleges SKV jelentés érvényesítésére is lehetőség lesz a területfejlesztési tervdokumentumok végső változatában. A területfejlesztési tervdokumentumok Balaton Fejlesztési Tanács (BFT) általi elfogadása ugyanis csak a végleges SKV jelentést követően történik meg. A területfejlesztési tervdokumentumokat az SKV jelentéssel együtt fogadja majd el a BFT.

1.2 A környezeti értékelés javaslatainak hatása a tervek alakulására

Ez a fejezet az SKV hatósági és társadalmi egyeztetését követően, a területfejlesztési tervdokumentumok elfogadását megelőző véglegesítési munkafázisok tapasztalatainak alapján készül el.

1.3 A környezet védelméért felelős szervek bevonása

Az SKV tematika az Országos Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Főfelügyelőség által kijelölt hatóságokkal (Közép-Dunántúli Környezetvédelmi és Természetvédelmi Felügyelőség, Nyugat-Dunántúli Környezetvédelmi és Természetvédelmi Felügyelőség, Dél-Dunántúli Környezetvédelmi és Természetvédelmi Felügyelőség, Balaton-Felvidéki Nemzeti Park Igazgatóság) egyeztetve lett, a hatósági észrevételeket integrálták az SKV jelentés kidolgozása során.

Az SKV jelentés a társadalmi egyeztetéssel egy időben szintén szakhatósági egyeztetés tárgya lesz 2014 szeptemberében és októberében. Ennek eredménye az egyeztetést követően rögzíthető a végleges SKV jelentésben.

1.4 A nyilvánosság bevonása

A nyilvánosság bevonása és a társadalmi egyeztetés a 2014. augusztus 30 után következő munkaperiódus részét képezi, a 2/2005 Korm. rendeletben rögzítettek szerint.

1.5 Az SKV elkészítésénél alkalmazott módszertan

Az SKV tárgyát képező területfejlesztési tervdokumentumok a korábbi (2007–13-as időszakra szóló) területfejlesztési tervdokumentumok (ld. a Balaton régió 2007-13 időszakra szóló Stratégiai programja és Részletes Fejlesztési Terve) felülvizsgálatát képezik. Ezért jelen SKV is felülvizsgálatul szolgál e korábbi fejlesztési tervek stratégiai környezeti vizsgálatának. Ennek megfelelően jelen SKV folyamat módszertana a Balaton Régió Fejlesztési Stratégiája és a Részletes Fejlesztési Terv 2007-es stratégiai környezeti vizsgálatának módszertanára épül.

Az SKV módszertana támaszkodik a GRDP kézikönyvre¹, de alapvetően a Balaton térség tervdokumentumai esetében már alkalmazott SKV gyakorlatokat követi. Ez azért is indokolt, mert a folytatólagosság, a korábbi SKV eredmények figyelembe vétele így biztosítható. A jelen SKV tárgyát képező, most felülvizsgálat alatt álló Balaton térségi tervdokumentumok eredeti (felülvizsgálatot megelőző) verziói ugyanis részben már tárgyai voltak korábbi SKV-nak.

Az elemzési-értékelési módszertan a Balaton térség korábbi területfejlesztési tervdokumentumaiban már alkalmazott megközelítésre épít, összhangban a 2005/2 Korm. rendelettel is. Ennek vezérelve, hogy a hosszú távú célok fenntarthatósági, míg a középtávú beavatkozások környezeti értékelés tárgyai.² A módszertannak tehát fontos eleme annak vizsgálata, hogy a releváns fenntarthatósági és környezeti célok milyen mértékben épülnek be a területfejlesztési tervdokumentumokba. A koncepcionális (hosszú távú) elképzelések egy kifejezetten a térség adottságaira szabott és a térségi fenntarthatóságot megfogalmazó értékrenddel kerülnek összevetésre (támaszkodva a korábbi SKV folyamatokban kialakított térségi fenntarthatósági értékrendre).³ A stratégiai beavatkozások (intézkedések) pedig környezeti, összefüggésrendszerben képezik a vizsgálat tárgyát (támaszkodva a korábbi SKV folyamatokban kialakított térségi környezeti teljesítményértékelési szempontrendszerre).⁴

Az alkalmazott SKV módszertan egyrészt alkalmas a vizsgált tervek fenntarthatósági szempontú értékelésére, átvilágítására, ezen alapuló javaslatételre. Másrészt olyan elemzési-értékelési keretet is alkot, amely feltárja, hogy a tervnek milyen közvetlen vagy közvetett kihatása lehet a környezetre. A módszertan szintén törekszik a terv végrehajtásának és nyomon követésének környezeti szempontú befolyásolására.

¹ Handbook on SEA for Cohesion Policy 2007-2013, Greening Regional Development Programmes Network February 2006, Exeter, UK

² Pálvölgyi T., Tombácz E. (2004) Módszertan a regionális fejlesztések stratégiai környezeti vizsgálatára. In: Strukturális alapok és fenntarthatóság. Magyar Természetvédők Szövetsége, 2004, Budapest

³ Péti, M. (2011) A területi tervezés és fejlesztés a fenntarthatóság jegyében - Stratégiai környezeti vizsgálatok földrajzi szemlélettel, JATEPress, Szeged

⁴ Pálvölgyi T., Tombácz E. (2004) ld. fentebb.

A Konceptió hosszú távú célrendszerének vizsgálati eredményei azt mutatták, hogy a kevés számú hosszú távú cél egyenként nagyon komplex, sok egymással is ellentétes hatású célelemmel. (Tervezés-módszertani szempontból érdemes megvizsgálni a tervdokumentumok véglegesítése során, hogy érdemes-e ennyire komplex, és egymástól markánsan nem elváló hosszú távú célokat kijelölni.) A Konceptióban is megjelenő és letisztultabb prioritások viszont már alkalmas terepet nyújtottak a fenntarthatósági értékeléshez. A Stratégiában (ld. a Balaton Kiemelt Térség Fejlesztési Programja) is visszaköszönnek a Konceptió prioritásai (az ott szereplő, kifejezőbb rövid neveikkel hivatkozunk rájuk a fenntarthatósági értékelés eredményeinek bemutatása során). (Tervezés-módszertani szempontból szintén érdemes megvizsgálni a tervdokumentumok véglegesítése során, hogy célszerű-e ennyi átfedést alkalmazni a tervdokumentumok rendszerében.)

Az SKV kidolgozásában szerepet kapott az SKV-ban és a területfejlesztésben járatos szakértői grémium (értékelő fórum), a jelentést készítő szakértők és független tagok részvételével. Az értékelő fórum közös munkájának eredményeként zajlott az egyes tervelemek (prioritások és intézkedések) értékelése hatásmátrix keretében (módszertani leírását ld. lentebb), és tagjai a jelentés tervezeteit is véleményezhették.

A Konceptió és a Stratégia (ld. Balaton Kiemelt Térség Fejlesztési Programja) prioritásainak fenntarthatósági és környezeti szempontoknak való megfelelését standard hatásmátrixban vizsgáltuk. A Konceptió prioritásainak fenntarthatósági megfelelését az SKV értékelő fórum kollektív szakértői értékelésével minden egyes fenntarthatósági szempontra -2 és +2 közötti értékekkel jellemeztük (a fenntarthatósági mátrixot ld. az 1. mellékletben). A pontozásos módszer szubjektivitását az SKV értékelő fórum – lehetőségekhez mérten – nagyszámú és különböző szakterületeket képviselő tagbevonása mérsékelte. A Stratégia intézkedéseit vizsgáló környezeti értékelés hatásmátrixa a fenntarthatósági értékeléssel megegyező logika mentén áll fel.

A harmadik tervdokumentumban, az Operatív Programban a tervezett beavatkozások különböző paraméterei is rögzítésre kerülnek. Az OP értékelése során súlyozott vizsgálatokat végeztünk e különböző rögzített paraméterekkel, például a költségekkel. Az operatív program értékelését illetően módszertani korlát ugyanakkor, hogy abban még nem látszanak a konkrét beavatkozások, így a hatásértékelés több bizonytalanságot hordoz, és nem minden helyszínre lehet pontos következtetéseket levonni.

Fontos megemlíteni, hogy az értékelés nem a megítélésére szolgál, hanem azokra a fenntarthatósági és környezeti szempontokra hívja fel a figyelmet, amelyeket határozottabban figyelembe lehet venni a tervek kialakításakor.

Az értékelések az SKV kidolgozásakor rendelkezésre álló ismeretek és információk alapján, és a rendelkezésre álló idő és erőforráskeretek lehetőségei között.

2 Az SKV tárgyát képező Balaton térségi területfejlesztési tervek

2.1 A térség területfejlesztési dokumentumai

2.1.1 Célok és potenciális hatásirányaik áttekintése

A Balatoni Kiemelt Térség Fejlesztési Konceptiója a következő fő célt fogalmazza meg: Fő cél a Balaton térségének dinamizálása, fenntartható gazdasági fellendítése, hogy a térségben élők és dolgozók számára egész évben biztosítható legyen egy kiszámítható élet és munkakörnyezet.

A fő célhoz az négy átfogó cél kapcsolódik:

1. Átfogó cél: Megbízható jövedelem-szerzést és javuló életminőséget biztosítson a térség a helyi lakosok számára

Központjában az egész éves, anyagi biztonságot nyújtó foglalkoztatás megteremtése áll. A cél részletes kifejtésében megjelenik, hogy a magas életszínvonal biztosításához a magas minőségű környezet fenntartása is elengedhetetlen, ezt pedig energiatakarékos, környezetbarát technológiák széleskörű alkalmazásával kívánják elérni.

A térség környezeti rendszerére és fenntarthatóságára gyakorolt potenciális hatások irányai: A cél környezeti és térségi fenntarthatósági szempontból is alapvetően kedvező törekvéseket fogalmaz meg.

Az életminőség emelése ugyanakkor a környezetbarát és energiatakarékos megoldások alkalmazása ellenére is számos környezetterhelő következménnyel járhat (nagyobb kibocsátással). A térségi fenntarthatóságot sem feltétlenül csak kedvezően érinti, amennyiben a térségen kívüli fogyasztás élénkülésével jár.

2. Átfogó cél: Vonzó legyen elsősorban szolgáltatásokat kínáló és innovatív, magas hozzáadott értéket termelő vállalkozások számára

A Balaton térség elsősorban a terciér szektorhoz tartozó vállalkozásokat kívánja támogatni, továbbá a magasan képzett és magas hozzáadott értékű beruházásokra fókuszál.

A térség környezeti rendszerére és fenntarthatóságára gyakorolt potenciális hatások irányai: A célkitűzés mind a környezeti rendszereket (alacsonyabb környezetterhelésű tevékenységek elterjedése), mind a térségi

fenntarthatóságot, alapvetően kedvezően befolyásoló törekvésnént értelmezhető (a térségi társadalmi-gazdasági rendszerek megújulását szolgálja).

A célkitűzés által potenciálisan növekvő gazdasági aktivitás okozta terhelés – még a környezetterhelést csökkentő tevékenységek preferálásával együtt is – összességében kedvezőtlenül érintheti a térség környezeti rendszereit. A térségi fenntarthatóságot is kedvezőtlenül befolyásolhatja, mert nem csak kifejezetten a helyi erőforrásokra alapozott fejlesztéseket céloz meg, és nem preferálja erősen a helyi gazdasági szereplőket (amely a minél hosszabban a térségen belüli tarthatná az anyag, energia- és jövedelemáramlásokat, a térség fenntarthatóságot támogatva). Ezzel szemben újabb külső áramlásokat is vezet a térségbe.

3. átfogó cél: A vonzó környezet és a magas színvonalú szolgáltatások eredményeként növekedjen a Balatonhoz látogatók száma, a rövidebb-hosszabb ideig ott tartózkodók költségben, szolgáltatásvásárlásban megmutatkozó elégedettsége

A térség fontos célja, hogy mind időben, mind térben bővítse a turizmus kínált lehetőségeit. A célkitűzésben megjelenik az az összefüggés, hogy gondot kell fordítani a vonzó természeti környezet biztosítására, hiszen ebben rejlik a Balaton térség kiemelkedő turisztikai vonzereje.

A térség környezeti rendszerére és fenntarthatóságára gyakorolt potenciális hatások irányai: A cél esetében környezeti és fenntarthatósági szempontból is kedvező, hogy értéknek, azaz vonzerőnek tekinti a természeti környezetet, megőrzését és helyreállítását fontosnak tartja. Fenntarthatósági szempontból szintén kedvező, hogy nem a térségi fenntarthatóságra kedvezőtlenül ható extenzív jellegű, tömegturisztikai jellegű kiterjedést vizionál.

A cél sikeres megvalósítása viszont a turisztika környezeti terhelésének növekedésével is együtt járhat. A szezon hosszabbítása időben elnyúló terhelést, a háttértelepülések fejlesztése pedig a parttól távolabb eső területek növekvő környezeti igénybevételét eredményezi.

4. átfogó cél: Az igényekhez rugalmasan igazodó és folyamatosan megújulásra képes szolgáltató intézmények

A célkitűzés egy megerősödő a térség társadalmi-gazdasági és környezeti folyamatainak szervezésében és fejlesztésében nagyobb kompetenciákkal bíró intézményrendszer kialakítását szorgalmazza.

A térség környezeti rendszerére és fenntarthatóságára gyakorolt potenciális hatások irányai: Az intézményfejlesztéssel növekvő térségi cselekvőképesség és autonómia hasznosan támogathatja a térségi fenntarthatóság kibontakozását, mert így a térség minél inkább maga szervezheti a társadalmi-gazdasági és környezeti folyamatait. A térségi szereplők saját ismeretei és tapasztalatai (pl. a térség terhelhetőségéről, eltartóképességéről) így épülhetnek be a lehető leghatékonyabban a térség fenntartható fejlesztéseibe. A térség nagyobb eséllyel juthat a térségi fenntarthatóság felé való elmozdulást szolgáló fejlesztési erőforrásokhoz, és az azokról való döntési kompetenciához.

Ugyanakkor a térség országosan kiemelt státusza is fontos tényezője a fenntarthatóság erősítésének, a térségi és országos érdekek kiegyensúlyozásán keresztül. A fokozódó térségi autonómia gyengítheti ezt a törekvést, és ezen keresztül a térségi fenntarthatóságot. A helyi érdekek, különösen a rövid távú érdekek ugyanis gyakran lehetnek ellentétesek a térség országosan kiemelt értékeinek hosszú távú megőrzésével és hasznosításával.

A Konceptió olyan tervezési műfajt követ, amelynek keretében a célkitűzéseket csak röviden értelmezi és mutatja be. Mindeközben az egyes célkitűzések témája meglehetősen szerteágazó, sokféle tevékenységet vonultat fel. A Konceptió fent bemutatott hosszú távú fejlesztési céljai nincsenek olyan részletezettséggel kidolgozva, hogy érdemes lenne a részletes előzetes hatásértékelésüket is elvégezni, az áttekintő értékelésen túl. Az egyes célkitűzések elérésnek ugyanis sokféle, egymással ellentétes előjelű fenntarthatósági és környezeti kimenetele lehet, részletes értékelésük sok bizonytalanságot hordozna. A célok potenciális környezeti-fenntarthatósági hatásainak fenti áttekintése kapcsán felvetett környezeti és fenntarthatósági dilemmák ugyanakkor majd mind visszaköszönnék a Konceptió prioritásainak részletes értékelésében (ld. a következőkben).

A Konceptió fontos és részletesen kidolgozott üzenetei a célok elérését szolgáló prioritások leírásában találhatóak. E prioritások képezik tárgyát a fenntarthatósági hatásmátrixszal elvégzett elemzéseknek.

A fenti célok elérését szolgáló prioritások szintjén a Konceptió az alábbi témákat azonosítja:

1. Gazdaság-fejlesztés, kutatás-fejlesztés, innováció
2. Turizmus
3. Egészségipar
4. Mezőgazdaság, helyi termékek

5. Társadalmi megújulás
6. Környezet-fejlesztés
7. Közlekedés-fejlesztés
8. Intézmény-fejlesztés

A prioritások a Stratégiában (Balaton Kiemelt Térség Fejlesztési Programja) is visszaköszönnek, részletesen a következő alfejezet ismerteti tartalmukat.

2.1.2 Eszközök (intézkedések) és potenciális környezeti hatásirányaik áttekintése

A Stratégia (Balaton Kiemelt Térség Fejlesztési Programja) a Konceptió 8 prioritásához összesen 37 db beavatkozást rendel:

1. Gazdaság-fejlesztés, kutatás-fejlesztés, innováció:

Helyi tudásbázison és innováción alapuló vállalkozásfejlesztés; kézművesipar fejlesztése; turisztikai vállalkozások tevékenységének diverzifikálása; befektetések ösztönzése, működtetése; egészségipari K+F+I tevékenység.

2. Turizmus:

Kerékpáros turizmus; természetjárás; vitorlázás; strandok fejlesztése; horgászturizmus; kulturális turisztikai vonzerő és programok fejlesztése; turisztikai menedzsment rendszer és marketing fejlesztése, szálláshelyek és vendéglátás színvonalának fejlesztése.

A turizmus fejlesztése vitán felül óriási jelentőséggel bír a térség fejlesztésében, ugyanakkor az ágazat fellendülése számos problémát vet fel környezeti szempontból. Az, hogy a térségben a tervezett fejlesztések következtében megemelkedik az itt tartózkodók száma, már magában is a helyi természeti erőforrások nagyobb mértékű felhasználásával jár. Ebben az összefüggésben különösen a 2.6-os számú beavatkozás (kulturális turisztikai vonzerő és programok fejlesztése) bír nagy jelentőséggel, mivel vélhetően annak sikeressége eredményezné az ide látogatók számának legnagyobb mértékű növekedését. Emellett a 2. prioritáshoz tartozó beavatkozások szinte mindegyike közvetlen negatív hatást gyakorol a természeti környezetre.

3. Egészségipar:

Lakosság közeli egészségügyi szolgáltatások fejlesztése; időskori ellátások és szolgáltatások fejlesztése; rehabilitációs szakellátások és szolgáltatások fejlesztése; egészségturizmus fejlesztése.

A turizmushoz hasonlóan az egészségipar fejlesztése is a térségben tartózkodók számának növekedésével jár. A természeti környezetre közvetlen negatív hatással főleg a

3.3 (rehabilitációs szakellátások és szolgáltatások fejlesztése) és a 2. prioritás tanulságai után nem meglepő módon a 3.4 (egészségturizmus fejlesztése) beavatkozások bírnak.

4. Mezőgazdaság, helyi termékek:

Mezőgazdasági termelés és értékesítés ösztönzése; mezőgazdasági termékek helyi feldolgozásának, értékesítésének valamint a minőségi élelmiszerfogyasztás és vendéglátás ösztönzése; szőlészet és borászat fejlesztése; halgazdálkodás fejlesztése.

A prioritás rendkívül fontos a térség gazdasági önállóságának növelése céljából (kedvező hatással a térségi fenntarthatóságra), ugyanakkor környezeti szempontból több ellentmondást és hátrányos hatást is magában hordoz. A különböző kézműves termékek és élelmiszerek megtermelése a természeti erőforrások növekvő kiaknázásával jár, a nagyobb mértékű mezőgazdasági termelés (4.1 növénytermesztés és állattenyésztés; 4.2 termékfeldolgozás és gasztroturizmus; 4.3 szőlészet és borászat, 4.4 halgazdálkodás) közvetlen módon hat a természeti környezetre és a térség ökoszisztémájára.

5. Társadalmi megújulás:

Egészséges életmód iránti elköteleződés; a helyi társadalom kulturális és területi identitásának növelése; Elhanyagolt ingatlanok hasznosítása közösségfejlesztés és foglalkoztatás céljából; személy- és vagyonbiztonsági programok szervezése.

6. Környezet-fejlesztés:

Vízpart-rehabilitáció; vízgazdálkodási fejlesztések; vízkormányzás támogatása, megfigyelő, tájékoztató és döntéstámogató rendszer kidolgozása, a Balatont érintő kutatások ösztönzése; települési környezet minőségének javítása; biodiverzitás és természeti rendszerek fenntartása; energiahatékonyság javítása, megújuló energiák használatának terjesztése; elektromos közlekedési projektek.

7. Közlekedés-fejlesztés:

Vasúti és közúti fejlesztések; balatoni közlekedési rendszer működtetése. A térség gazdasági fejlődése érdekében a helyi közlekedés fejlesztésének szükségessége vitán felül áll. (A közösségi közlekedési irányok erősítésének az egyéni motorizált közlekedést mérséklő várható hatásai miatt a kedvező térségi fenntarthatósági hatása is elvitathatatlan.) A területfejlesztés eszközei között ugyanakkor a vasúti és még inkább a közúti közlekedés fejlesztése az egyik legjelentősebb környezetterhelő beavatkozás, ami közvetlenül és azonnal hatást gyakorol a térség természeti viszonyaira és ökoszisztémájára.

8. Intézmény-fejlesztés:

Térségi együttműködések szervezése; fenntarthatóan működő pénzügyi támogatási alap létrehozása.

A fentiekből kitűnik, hogy a legjelentősebb, legközvetlenebb és legpontosabban előre jelezhető környezeti hatásokkal járó beavatkozás-típus, az építés szinte mindegyik prioritásban megjelenhet. Ugyanakkor látni kell, hogy az építési tevékenységek helyszínei nem azonosíthatók, így az okozott környezeti hatások ezekben az esetekben sem vizsgálhatók részletesen.

2.1.3 Az operatív program szintű tartalmak ismertetése

A Koncepciót és a Stratégiát hierarchiában követő Balaton Kiemelt Térség Operatív Programjában a Stratégiában már rögzített intézkedések köszönnek vissza, részletesebben kifejtve. Az Operatív Program az egyes intézkedésekhez különböző paramétereket rendel, mint a támogatás formája, a kiválasztás módja, a kedvezményezettek köre, a költségek és a földrajzi lehatárolás. A tanulmány későbbi részében (3.3 fejezet) a prioritások és intézkedések környezeti hatását e szempontok tükrében is részletesen megvizsgáljuk.

2.1.4 Végrehajtásra vonatkozó elképzelések és SKV szempontból releváns elemeik

A koncepció, a stratégia, valamint az operatív program által megfogalmazott célkitűzések, beavatkozások megvalósulásának módja jelenleg még kialakítás alatt áll, döntés erről csak később várható (várhatóan 2014 végén 2015 elején).

Az eddigi döntések értelmében a Balaton területfejlesztési tervdokumentumaiban rögzített elképzelések túlnyomó többségének végrehajtását nem szolgálják majd kifejezetten e célra dedikált források. A tervek végrehajtásának nem lesz önálló intézményrendszere sem. Ez alól esetleg kivételt képezhet a beavatkozások és a projektek egy kisebb, jelenleg még nem azonosított köre (leginkább egyes turisztikai és gazdaságfejlesztési témák).

A tervek így alapvetően más programok forrásain és azok végrehajtási intézményrendszerén keresztül valósulhatnak meg, leginkább a 2014–20-as időszak uniós finanszírozású ágazati és területi (megyei) programjain keresztül. E programok végrehajtási körülményei (intézmény- és eljárásrendjeik) várhatóan 2014 végén és 2015 elején rögzülnek.

A fentiek miatt az SKV egyik fontos üzenete, hogy az uniós finanszírozási magyarországi ágazati és területi programok végrehajtási rendszere képes legyen kezelni a környezetileg érzékeny Balaton térség fejlesztésének speciális környezeti és fenntarthatósági és szempontjait.

2.2 A tervdokumentumok összefüggése más tervek SKV-releváns elemeivel

2.2.1 Országos dokumentumok

A magyarországi tervdokumentumok hierarchiájának csúcsán elhelyezkedő Országos fejlesztési és Területfejlesztési Konceptió (OFTK) országosan kiemelt térségként, a kiemelkedő táji értékű térségek között foglalkozik a Balaton-térség fejlesztésével. A balatoni tervek megfogalmazzák a térség egységes kezelésének szükségességét, valamint a társadalmi és környezeti szempontból fenntartható fejlesztések, érték megőrzésének elsődleges fontosságát. Az OFTK-ban megnevezett célok- környezeti, táji értékek megőrzése, a gazdaság diverzifikálása, az intézményrendszer, illetve a térségi együttműködés fejlesztése - megjelennek a Balaton Konceptió célrendszerében.

Az OFTK mellett még az országos szinten vizsgálni kell a *Környezetvédelmi Program*, a *Nemzeti Fenntartható Fejlesztési Stratégia* és a *Nemzeti Éghajlat-változási Stratégia* jelen SKV szempontból releváns céljainak és prioritásainak érvényesülését a Balaton tervdokumentumaiban.

A fenti vizsgálatok eredményeit az alábbi táblázat foglalja össze:

Tervdokumentumok	Tervdokumentumok céljai	A Balaton térségi tervek kapcsolódó prioritásai
OFTK 2030	<ul style="list-style-type: none"> vizes élőhelyek és egyéb természeti területek ökológiai és kémiai állapotának megóvása és további javítása vízszint ingadozásból fakadó problémák mérséklése Balaton-part terhelésének korlátozása nádasok védelme térség élő és élettelen természeti értékeinek megőrzése. 	<p>6. Környezet-fejlesztés</p> <p><i>Észrevételek:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> Az operatív programban nem jelenik meg hangsúlyosan a vízszintingadozásból fakadó problémákra való felkészülés, (befolyó vízfolyásokon lehet releváns), víztározók kialakítása Nádasok védelme érdekében tett intézkedések nem jelennek meg a dokumentumokban Kis-Balaton területén élőhely-védelmi program folytatása nem jelenik meg az operatív programban
	<ul style="list-style-type: none"> térség további beépítésének megakadályozása, tájrehabilitáció, tájsebek kezelése eróziós és deflációs hatások mérséklése 	<p>4. Mezőgazdaság, helyi termékek</p> <p>6. Környezet-fejlesztés</p> <p><i>Észrevételek:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> Térség további beépítésének korlátozása nem kap különleges hangsúlyt az operatív programban (a 6.1 prioritásban kerül csak említésre) A tájrehabilitáció a parti menti sávra korlátozódik eróziós és deflációs hatások mérséklését előirányzó fejlesztések nem jelennek meg az operatív programban
	<ul style="list-style-type: none"> Balaton-felvidék aktív tájképvédelme, a természetvédelemre, táji adottságokra épülő gazdálkodási módok kialakítása, fejlesztése 	<p>4. Mezőgazdaság, helyi termékek</p> <p>6. Környezet-fejlesztés</p>

Tervdokumentumok	Tervdokumentumok céljai	A Balaton térségi tervek kapcsolódó prioritásai
	<ul style="list-style-type: none"> kulturális örökség magas szintű védelme, tudatosítása és bemutatása Balaton illegális feltöltésének megakadályozása Balaton törvényt és egyéb jogszabályokat figyelmen kívül hagyó beruházások, építkezések leállítása, az eredeti állapot visszaállítása. 	<p>2. Turizmus</p> <p>6. Környezet-fejlesztés</p> <p><i>Észrevétel:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> Az operatív programban nem jelenik az illegális feltöltések megakadályozását szolgáló intézkedés <p>6. Környezet-fejlesztés</p>
<p>IV. Környezet-védelmi Program 2014-2019</p>	<p>Szennyvízelvezetés és –tisztítás, szennyvíziszap kezelés és hasznosítás</p> <ul style="list-style-type: none"> Kistelepülések szennyvízkezelési programjának megvalósítása <p>Vizeink védelme és fenntartható vízhasználat</p> <ul style="list-style-type: none"> vízgyűjtő-gazdálkodási tervezési és monitoring rendszer kialakítása vízgazdálkodás 	<p>6. Környezet-fejlesztés</p> <p><i>Észrevételek:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> Az operatív program igen kevés forrást rendel a szennyvízkezeléssel foglalkozó (6.4 települési környezet minőségének javítása) prioritáshoz (összesen 10 mrd forintot rendel az intézkedéshez). Ez részben a szennyvízkezelő rendszer jó kiépítettségének tulajdonítható. <p>6. Környezet-fejlesztés</p> <ul style="list-style-type: none"> 6.3 prioritás: Balaton vízkormányzás támogatására egységes megfigyelő, tájékoztató és döntéstámogató rendszer kidolgozása, Balaton-kutatások ösztönzése 6.2 prioritás: Balaton és térsége vízgazdálkodásához kapcsolódó fejlesztések <p><i>Észrevételek:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> A klímaváltozásra való felkészülés, a vízszint ingadozás problémájára megoldást kínáló javaslatok kidolgozása nem kap elég hangsúlyos szerepet a koncepcióban
<p>Nemzeti Fenntart-ható Fejlődési Stratégia (2007)</p>	<p><i>Környezet eltartóképességének megőrzése</i></p> <p>Természeti értékek védelme</p> <p>Az éghajlatváltozás veszélyét erősítő tevékenységek visszaszorítása és felkészülés az éghajlatváltozásra</p> <p>Fenntartható vízgazdálkodás kialakítása</p> <p><i>A gazdaság fejlesztése a fenntartható fejlődés követelményei szerint</i></p> <p>A versenyképesség fenntartható erősítése</p> <p>Fenntartható termelési eljárások és fogyasztói szokások</p>	<p>6. Környezet-fejlesztés</p> <p>6. Környezet-fejlesztés</p> <p><i>Észrevétel:</i></p> <p>- éghajlatváltozásra való felkészülés nem kap elég hangsúlyos szerepet a koncepcióban</p> <p>6. Környezet-fejlesztés</p> <p>1. Gazdaság-fejlesztés, kutatás-fejlesztés, innováció</p> <p>1. Gazdaság-fejlesztés, kutatás-fejlesztés, innováció</p> <p>4. Mezőgazdaság, helyi termékek</p>

Tervdokumentumok	Tervdokumentumok céljai	A Balaton térségi tervek kapcsolódó prioritásai
		5. Társadalmi megújulás 6. Környezet-fejlesztés
	Az energiagazdálkodás átalakítása	6. Környezet-fejlesztés
	Fenntartható mobilitás és térszerkezet kialakítása	6. Környezet-fejlesztés 6. Közlekedés-fejlesztés Észrevétel: - elektromos közlekedés rendszerének kialakítása: a fejlesztés hatékonysága érdekében átgondolást igényel
	Gazdasági szabályozás	2. Turizmus 4. Mezőgazdaság, helyi termékek Észrevétel: - a megfelelő szabályozási feltételek, kialakítása elengedhetetlen a környezetbarát termékek, szolgáltatások (helyi termékek, biotermékek, ökoturizmus) sikeres forgalmazásához!!!
Nemzeti Éghajlat-változási Stratégia 2008-2025	A nemzetközi kötelezettségek maradéktalan teljesítése	A fejlesztési dokumentumok nem nevesítenek nemzetközi egyezmények, konkrét teljesítendő kötelezettségeket
	Az éghajlatváltozás hajtóerőit elleni küzdelem	2. Turizmus (menedzsment és marketing tevékenység) 5. Társadalmi megújulás Észrevétel: - a vállalkozói és fogyasztói szemléletformálás terén a helyi termékek népszerűsítése, és az egészséges életmód támogatása a leghangsúlyosabb. A megújuló energiaforrások előnyben részesítése, a tudatos hulladékgazdálkodás kialakítása ezekkel szemben háttérbe szorul. - a befektetések ösztönzése esetében a magasan képzett munkaerő foglalkoztatása, a magas hozzáadott érték és az egész éves foglalkoztatása biztosítása az elsődleges, ezek mellett háttérbe szorulnak a környezeti illetve szociális szempontok
	Kibocsátás-csökkentés	4. Mezőgazdaság, helyi termék 6. Környezet-fejlesztés 7. Közlekedés-fejlesztés Észrevétel: - Az elektromos közlekedési rendszer sikeres megvalósításához az intézkedés körütekintő átgondolása szükséges
	Alkalmazkodás a klímaváltozáshoz	6. Környezet-fejlesztés

Tervdokumentumok	Tervdokumentumok céljai	A Balaton térségi tervek kapcsolódó prioritásai
		Észrevétel: - a dokumentum nem tér ki minden aspektusában az éghajlatváltozás várható következményeire való felkészülésre (pl. szélsőséges időjárási viszonyok, vízszintcsökkenés turizmusra gyakorolt kedvezőtlen hatása)

2.2.2 Megyei tervdokumentumok

A megyei tervezési dokumentumok közül Veszprém és Somogy megye balatoni tervezését a BKT fejlesztési dokumentumaival összhangban készítette el, a két megye fejlesztési dokumentumai kitérnek a BKÜ tervezésével való koherencia vizsgálatra. Zala megye területfejlesztési koncepciója ugyan nem áll ellentétben a BKT fejlesztési dokumentumaival, de a koncepció a Balaton Régióval meglehetősen laza együttműködésre enged következtetni. Mindhárom megye más fejlesztési hangsúlyokat fogalmaz meg, ezeket az alábbi táblázat foglalja össze.

BFT stratégiai céljai	Somogy megye fejlesztési elképzelései a Balaton térségben	Veszprém megye fejlesztési elképzelései a Balaton térségben	Zala megye fejlesztési elképzelései a Balaton térségben
1. Gazdaság-fejlesztés, kutatás-fejlesztés, innováció		Versenyképesség, innováció	Kreatív tudás, innováció
2. Turizmus	Turizmus időbeli és térbeli kiterjesztése	Turizmus időbeli és térbeli kiterjesztése, turisztikai szolgáltatások diverzifikálása	
3. Egészségipar		Egészségipar (Balatonfüred, Tapolca)	Egészségipar (Hévíz)
4. Mezőgazdaság, helyi termék	Mezőgazdaság, helyi termékek	Borászat	Élelmiszer feldolgozás, helyi termékek
6. Környezet-fejlesztés Észrevétel: - Agglomeráció problémái nem jelennek meg hangsúlyosan a fejlesztési dokumentumokban	Környezeti infrastruktúra fejlesztése Megújuló energia hasznosítása	Környezet minőségének javítása (karsztvizek védelme, vízszintszabályozás) Agglomeráció problémái (túlzott beépítés)	Gyógyvizek, természetes vizek védelme Termálvízre alapozott gazdasági tevékenységek
7. Közlekedés-fejlesztés Észrevétel: - Háttértelepülések elérhetőségének javítása nem jelenik meg elég hangsúlyosan az operatív programban	Külső és belső közlekedési kapcsolatok	Veszprém városának Bakony, Balaton-felvidék üdülőkörzethez való kapcsolása Területi kohézió	Közúti fejlesztések, Hévíz-Balaton Airport

BFT stratégiai céljai	Somogy megye fejlesztési elképzelései a Balaton térségben	Veszprém megye fejlesztési elképzelései a Balaton térségben	Zala megye fejlesztési elképzelései a Balaton térségben
- Reptér fejlesztése nem jelenik meg az operatív programban			

3 A környezeti hatások feltárása

3.1 A térség környezeti helyzetértékelése

3.1.1 A tervek szempontjából leginkább jellemző környezeti állapotjellemzők (fennálló konfliktusok, terhelhetőség)

Az 1995. évi LIII. törvény alapján a környezeti elemek a következők: föld, levegő, víz, ember által létrehozott épített (mesterséges) környezet, továbbá ezek összetevői.

A szilárd kéreg állapota

A Balaton környezetének felépítésében és talajviszonyaiban a több évtizeden keresztül folyó intenzív bányászat komoly károkat okozott, többek közt a karsztvíz szintjének csökkenésén keresztül is. A bányászat okozta tájsebek rekultiváció hiányában sok helyen mind a mai napig láthatók. A talajt károsító folyamatok közül legnagyobb hatása a vízerózióknak van, de néhány helyen (pl. Kis-Balaton) a szélerózió is tetten érhető. A Balaton környékének talajai leginkább a mezőgazdasági művelés és az építkezések következtében degradálódnak.

Levegőminőség

A Balaton Régió országos viszonylatban jó minőségű levegőjét legnagyobb mértékben a közlekedés és a lakossági fűtés szennyezi. A legnagyobb közlekedési szennyezők a 7-es és a 71-es utak, az ipari szennyezők közül Balatonfűzfő és Tapolca üzemei kiemelendők. A Balaton térségére vonatkozó törvényi szabályozás levegőtisztaság-védelmi szempontból szigorúbb a országos átlagnál.

A Balaton térségében a pollenterhelés értéke országos összehasonlításban magas.

Vízháztartás, vízminőség, vízgazdálkodás

A Balaton vízminősége a tervben foglaltak alapfeltétele. A tó vízminősége jelenleg kiváló, olyannyira tiszta, hogy egyes vizsgálatok szerint benne lévő tápanyag nem elegendő a halállomány számára. A Konceptió vagy a Stratégiai szintjén egyértelmű értékválasztás javasolható, hogy a horgászturizmus és a halászati program megvalósítása-e vagy a fürdőzők számára előnyös több paraméter alapján is kiemelkedő víztisztaság élvez-e prioritást. A két cél egymás ellen hathat, esetleges kompromisszumaikat is érdemes tervezetten felvállalni a tervdokumentumokban.

A tó szabályozási vízszintértékét az elmúlt időszakban magasabbra emelte a Hatóság, ami bizonyos déli parti települések esetén vet fel problémákat. A problémák egy része ugyanakkor a sok évtizede zajló folyamatok eredményeként kialakuló túlzott, gyakran

természetföldrajzi szempontból nem optimális helyzetű beépítésekől fakad. Ezért egyrészt érdemes megvizsgálni a szabályozási hatáskör térséghez való közelebb hozatalát, a térségi érdekek nagyobb fokú integrálását. Másrészt vizsgálni kell az ökológiai és vízgazdálkodási stratégiai szempontból a veszélyeztetett beépítésekkel akár összemérhető értéket megtestesítő magasabb vízszint által okozott problémák hosszú távú kezelését és megszüntetését is, veszélyeztetett beépítések rendezésével.

A vízgazdálkodás szempontjából nagyon lényeges a Kis-Balaton szűrő funkciójával kapcsolatosan döntést hozni, hiszen az elmúlt időszakban ezt a szerepet már nem töltötte be, gyakran a belefolyó Zala minőségénél rosszabb minőségű víz került belőle a Balatonba. A program erre vonatkozóan nem tartalmaz intézkedést, pedig a vízminőség stratégiai jelentőségű, mely kimondható, hogy bármely egyéb fejlesztési döntést meg kell, hogy előzzön.

Élővilág

A térségben a Balaton-felvidéken és a Kis-Balaton területén található a leggazdagabb élővilág. A Régióban 10 fokozottan védett és 200 védett növényfaj él. Több helyen találhatók víz- és talajviszonyoktól függő vegetációk, melyek magas fokú védelmét a Balaton-felvidéki Nemzeti Park biztosítja. A programdokumentumok a biodiverzitás megőrzésére tartalmaznak intézkedéseket, azonban azok jelenlegi kidolgozottságuk mellett nem alkalmasak elemzésre.

Épített környezet

A Balaton Régió egyedülálló tájképi adottságokkal és történelmi emlékekkel rendelkezik. Az egészen a római időkig visszanyúlóan fennmaradt építészeti emlékek meghatározzák a táj arculatát.

Az 1960-as évektől kezdve a parti területeken felgyorsultak a beépítések, amelyek mennyisége, szerkezete és minősége mind a mai napig komoly tájképi és tájökölógiai terhelést okoz. Az elmúlt évtizedben az utóbbi fél évszázadban felgyorsult épített környezeti (és hagyományos tájhasználati) konfliktusok továbbterjedését megakadályozni hivatott, az országosnál szigorúbb és erősebb térségi szabályozás jelent meg, a többször módosított Balaton törvény (2000. évi CXII tv.). Az SKV tematikájának szakhatósági egyeztetése során felmerült, hogy e szabályozás betartása nem történik meg egyöntetűen, ami további környezeti konfliktusokat okoz (pl. az előírások (földkábel) be nem tartása az áramszolgáltatási infrastruktúrák felújítása és fejlesztése során).

Zajterhelés

A térségben egyértelműen a közlekedés a legnagyobb zajkibocsátó, amely főleg a parti területeket érinti. A zajártalom nagy része az átmenő forgalomból származik, és

jellemzően csak a nyári szezonban okoz komoly problémát. Kiemelendő lokális zajszennyezők a Sármelléki repülőtér és a különböző rendezvények.

Természetvédelem

A Balaton-felvidéki Nemzeti Park, mint intézmény 1997-ben jött létre. Működési területe 2004. január 1-jétől jelentős mértékben kibővült. Illetékessége Veszprém, Zala és Somogy megyén kívül Győr-Moson-Sopron megye 5 településére is kiterjed.

Környezeti konfliktusok

A Balaton Régió belül különböző veszélyeztetettségű területek találhatóak. A Balatontól északra elhelyezkedő karsztos területek és a Kis-Balaton vizes élőhelyei kiemelten veszélyeztetett, míg a déli területek (a partközeli sávot és a távolabbi vizes élőhelyeket leszámítva) kevésbé veszélyeztetettek (az itt kialakult parti településhalmaz táji terhelése már egyébként se nagyon fokozható).

Jelentős előrehaladás történt az elmúlt évtizedben a térségben a környezetvédelmi infrastruktúra kiépítésében. Elsősorban a szennyvíz és a hulladékkezelés terén (egyes fejlesztések még most is zajlanak). Az északi területek karsztos területeinek egyes kistelepülésein várat még magára a szennyvízkezelés megoldása. A Balaton vízminőségét szolgáló csapadék-vízvezetés viszont még gyenge hatásfokú és kiépítettségű.

Jelentős károkat okoz viszont az antropogén tájtalakítás. A partközeli településeken a túlzott beépítések tájökölógiai terhelést okoznak. Egyes területeken komoly problémát jelent az időszakosan rendkívül magas népsűrűség, és annak következtében megnövekvő kibocsátás növekedés. A konfliktusok többsége, amilyen az előbb tárgyalt kibocsátás növekedés, a turistákat kiszolgáló építmények okozta túl sűrű beépítés valamint tájképrombolás, csak nehezen oldható.

A Balaton tekintetében a legújabb számítások azt mutatják, hogy a következő 10 évben a nyári és téli átlaghőmérséklet 0,5 Celsius fokkal növekedhet. A fagyos napok száma igen jelentősen 3 nappal csökkent az elmúlt száz év alatt, 2050-ig 14 nappal csökkenhet. Az éves csapadékösszeg alig változik, de 10 év alatt a nyári csapadék mennyiség mintegy 15 mm-rel, 2050 után 50 mm-rel csökken. Az őszi csapadék is kevesebb lesz, és csökken a hó formájában hulló csapadék mennyisége. Ugyanakkor növekszik a szélsőségesen meleg napok száma és a hóhullámok hosszúsága.

3.1.2 A tervek által jelentősen befolyásolt környezeti jellemzők azonosítása

A három tervben megfogalmazott prioritások, célok megvalósulása egyes környezeti elemeket átlagosnál nagyobb mértékben érinthet, az alábbiak szerint:

- A Balaton és környékének erős turisztikai szerepe mindig is kiemelt fontosságúnak számított, melyre jelentősen épít a térség gazdasága. A területi tervezés nagymértékben a turizmus fejlesztését célozza. Ez főként nyári szezonban a természeti erőforrások nagyobb mértékű kihasználását eredményezi. A népesség száma hirtelen megugrik, vele együtt a fogyasztás mértéke is nő, mely a természeti, környezeti elemekre jelentős hatással bír.
- Elsősorban és közvetlenül potenciálisan negatívan hat a környezeti elemekre a tervek által megvalósuló turisztikai látogatottság növekedése, valamint a vele együtt járó beépítések fokozása. Az úthálózat fejlesztésével, szálláshelyek létrehozásával nő a zsúfoltság, környezeti szempontból romlik a tájképi összhang, a sérülhetnek a táji ökörendszerek. A Balaton környékének mind nagyobb része válik mesterséges környezetté, elnyomva a természetes táji elemeket.
- A fokozódó gazdasági és turisztikai tevékenység miatti élénkülő, ill. a közlekedésfejlesztések által generált forgalomról nem csak a zsúfoltság okozta tájterhelés, de a légszennyezettségről miatt is említést kell tenni.
- A látogatók számával nő a környezeti szennyezés több természeti elem kapcsán is, ezek alapján különösen a vizek minősége romolhat, valamint hulladékkezelési problémák léphetnek fel.
- A gyógyturizmus szélesítése, fejlesztése egyes természeti erőforrásokra, különösen a termálvizek mennyiségére, valamint minőségére lehetnek káros hatással. Ez a hatás akár országos jelentőségűvé is válhat.
- A mezőgazdaságban tervezett intézkedésekkel negatív hatásra számíthatunk talajtani szempontból, a talajhatások korlátozottabbá válhatnak, a termőföld ásványtartalma kimerül, minősége romlik.
- A különböző ipari fejlesztések, valamint a különböző vállalkozások működésükből adódóan a környezeti elemekre szintén negatív hatást eredményezhetnek.

3.1.3 Jövőbeli környezetállapot a terv végrehajtásának elmaradása esetén

A Balaton és vele együtt a Balaton Régió három NUTS-2 régió (Dél-Dunántúl, Közép-Dunántúl és Nyugat-Dunántúl) és három megye (Veszprém, Somogy, Zala) területét érinti. Az elmúlt évtizedek tapasztalatai azt mutatják, hogy a térség területi komplexitásából adódóan a teljes térségre kiterjedő, összehangolt és horizontális elvekkkel átszőtt terv nélkül végrehajtott „ad-hoc” fejlesztések valós fejlődés helyett sokkal inkább környezeti, társadalmi és gazdasági problémákat okoztak.

Ezekkel a kérdésekkel már a Balaton Régió előző SKV-ja is foglalkozik, így jelen vizsgálat szempontjából is számos hivatkozási alapot tartalmaz. Az egyik példa erre a közlekedés-fejlesztés prioritáson belül a balatoni közlekedési rendszer működtetése (7.3).

Ezt a feladatot az érintett régiók vagy megyék magukban nem tudnák megfelelő hatékonysággal megoldani. Ennek megghiúsulása tehát komoly hátránnyal járna, tekintve, hogy a közösségi és környezetbarát közlekedési módok „rovására” történő egyéni motorizált közlekedés az egyik legkomolyabb és legszerteágazóbb problémaforrás a térségben.

Környezeti értékelésünk alapján a tervek megvalósulása összességében igen kedvező hatást gyakorolna a térségi fenntarthatóság egyes aspektusaira. Ezek közül kiemelhető a minél hosszabb a térségen belül maradó anyag és energiaáramlás, a gazdaság megújulás és társadalmi-környezeti reprodukciós képesség, a táji eltartó képességhez alkalmazkodó társadalmi-kulturális hagyományok, és a helyi társadalom életminősége. A fejlesztések elmaradása tehát a helyben lakók és a turisták szubjektív jóllétének és életminőségének javításában is elszalasztott lehetőség lenne. Ugyanakkor fontos kiemelnünk, hogy egyes fenntarthatóságra és az életminőségre összességében pozitívan ható intézkedések környezeti szempontból negatív hatásokkal járhatnak. Ennek kockázata körültekintő, tervszerű végrehajtással csökkenthető.

Az új tervdokumentumokban a korábbinál nagyobb hangsúllyal szerepel néhány olyan elem, amelyek megvalósulása jelentős közvetlen környezeti hatással járna. Végrehajtásuk elmaradásuk tehát kedvező lehet. Összességében azonban megállapítható, hogy az említett pozitív hatásokhoz mérve mindezek nem jelentős elemek:

- Az egészségipar a 2014-es tervekben külön prioritást (3.) kapott. Tervezett fejlesztései megvalósulása igen pozitív hatással lenne a térség gazdaságára és általa a társadalom életminőségére. A tervek megvalósulása ugyanakkor az idelátogatók számának jelentős növekedése és a természeti erőforrások fokozottabb használata következtében bár nem túl markáns, mégis jól érzékelhető környezeti veszélyt rejt magában (a termál vizek esetében jelentős kockázatot is hordozhat). Ennek megfelelően az egészségipari fejlesztések elmaradása környezeti szempontból pozitív eredménnyel járna. A prioritás azon vonulata, amely az időskorú népesség letelepedését vonzaná a térségbe, fenntarthatósági szempontból aggályos.
- Az egészségipar fejlesztéséhez sok tekintetben hasonló a térségi marketing – befektetések ösztönzése, működtetése (1.4) beavatkozás megítélése is. Gazdasági szempontból a térségnek vitán felül szüksége van a befektetések ösztönzésére, a tervek megvalósulásával azonban növekedne a természeti erőforrások kiaknázásának mértéke is. Ez a fejlesztési irány szintén nem hat a térségi fenntarthatóság erősítésének irányában, mivel nem a belső erőforrásokra épít.

3.2 A térség fenntarthatóságára gyakorolt hatások

3.2.1 A fenntarthatósági hatások vizsgálatának módszertana

A Konceptió fenntarthatósági hatásait a hatásmátrix módszer segítségével vizsgáltuk. A hatásmátrixban összevetettük a fenntarthatósági értékrendi elemeket a Konceptió prioritásaival.

A hatásmátrix oszlopait a térségi fenntarthatósági értékrend egyes elemei alkotják. Az elemek azonosítása a térség korábbi területfejlesztési tervdokumentumainak SKV-i során kialakított fenntarthatósági szempontrendszer segítségével kerültek meghatározásra (amely megfelel a 2005/2 Kormányrendeletben foglaltaknak). Az értékrend elemei, azaz a Balaton térség viszonyaira specifikált térségi fenntarthatóság átfogó és általános szempontjai, szakértői körben (SKV értékelő fórum) egyeztetésre kerültek.

Ez a szempontrendszer nyilvánvalóan nem abszolút érvényű, tehát értelemszerűen nem lehet kizárólag ez alapján megítélni a Konceptió fenntarthatóságát. Arra azonban egyértelműen alkalmas, hogy a célokat, prioritásokat és fejlesztési irányokat egyfajta etalonként ehhez „mérjük”.

A térségi fenntarthatóság átfogó és általános szempontjai a hatásmátrix oszlopaiban:

1. A minél hosszabban a térségben maradó anyag- és energiaáramok és térségi ciklusaik
2. A minél hosszabban a térségen belül zajló jövedelemáramlás
3. A minél hosszabban a térségen belül zajló tudás és információáramlás
4. Gazdasági megújuló és társadalmi-környezeti reprodukciós képesség
5. A helyi/térségi döntéshozatali kompetencia
6. A táj eltartó képességéhez alkalmazkodó gazdasági-gazdálkodási hagyományok
7. A táj eltartó képességéhez alkalmazkodó társadalmi-kulturális hagyományok
8. Természeti erőforrások megújulása, igénybevétele
9. Fenntartható befektetői, termelői magatartások
10. Hosszú távon stabil gazdasági teljesítmény
11. Termelői, fogyasztói magatartások
12. Társadalom életminősége

(A három fejlesztési tervhez a stratégiai környezeti vizsgálat mellett társadalmi-gazdasági hatásvizsgálat is készül, külön dokumentumban.)

A hatásmátrix soraiban a Konceptió stratégiai céljai sorakoznak, ezek:

- Innovatív Balaton! A Balatoni gazdaság jövedelemtermelő és foglalkoztatási képességének javítása a helyi és kapcsolódó tudásbázisokkal való együttműködés eredményeként az új termékek, szolgáltatások fejlesztése révén.

- Aktív Balaton! A turizusból származó bevételek növelése, illetve a kapacitások egész éves kiegyensúlyozottabb kihasználása a turisztikai termékek és szolgáltatások összehangolt fejlesztésének eredményeként.
- Balatoni egészség és megújulás! A régióba élők és ide látogatók egészségi állapotának és életminőségének javítása a térség természeti forrásaira épített egészségipari szolgáltatások igénybe vétele és közvetítése által.
- Balatoni terméket az asztalra! Helyben előállított és feldolgozott egészséges élelmiszerek termelésének, feldolgozásának és fogyasztásának az ösztönzése.
- Megújuló balatoni közösségek! A társadalom harmonikus fejlődésének záloga a dinamikusan működő gazdaság mellett a térségben élő közösségek folyamatos megújulása.
- Egészséges környezet, tiszta Balaton! A táj fenntartható módon való használata az eltérő területi adottságok figyelembe vételével, a biodiverzitás lehetőség szerinti megőrzése, a környezetszennyezés mérséklése és a környezet terhelésének a térség fenntartható fejlődését biztosító keretek közé szervezése a települések építészeti színvonalának növelése.
- Elérhető Balaton! Környezetbarát és változó igényekre rugalmasan reagálni képes, erőforrás hatékony közlekedési rendszer működtetése a Balaton térségében.

Az elkészült fenntarthatósági hatásmátrix az 1. sz. mellékletben olvasható. Az elkészített mátrix egyik tengelyén a stratégiai cél elemei, míg a másik tengelyén a térségi fenntarthatóság átfogó és általános szempontjai találhatóak. Az értékelés folyamatát az SKV értékelő fórum tagjai közösen, konszenzussal végezték.

Az SKV értékelő fórum kollektív szakértői értékelésével a fenntarthatósági megfelelést minden egyes szempont-elemre -2 és +2 közötti értékkel jellemeztük, melyben a különböző értékek jelentése a következők szerint alakul:

- -2: potenciálisan nagyon kedvezőtlen hatás a fenntarthatóságra
- -1: potenciálisan kedvezőtlen hatás a fenntarthatóságra
- 0: potenciálisan semleges hatás a fenntarthatóságra, mert a kedvező és kedvezőtlen elemek ellensúlyozzák egymást
- 1: potenciálisan kedvező hatás a fenntarthatóságra
- 2: potenciálisan nagyon kedvező hatás a fenntarthatóságra
- NR: az adott cél-elem nem releváns vagy nem megítélhető a fenntarthatóság szempontjából

Az SKV nemcsak a vizsgált dokumentum fenntarthatósági szempontú értékelésére, átvilágítására használható, hanem egyúttal a program kidolgozásának, végrehajtásának és nyomon követésének fenntarthatósági szempontú befolyásolására is. Utóbbi abban az esetben lehetséges, ha az alkalmazott módszertan megvizsgálja, hogy a releváns fenntarthatósági kritériumok milyen mértékben épülnek be a Konceptióba.

Az értékelés nem a prioritások általános megítélésére szolgál, hanem azokra a fenntarthatósági szempontokra hívja fel a figyelmet, ahol azokat határozottabban kellene figyelembe venni a prioritások megfogalmazásában.

Az értékelések az SKV kidolgozásakor rendelkezésre álló ismeretek és információk alapján készültek. Fontos megemlíteni, hogy, különösen a negatív előjellel fémjelzett következtetések alátámasztása alaposabb, ténylegesen tudományos igényű vizsgálatok elvégzését tenné szükségessé.

3.2.2 Főbb hatások a térségi fenntarthatósági értékrend egyes elemeire

Az alábbiakban kiemelünk és röviden jellemezünk egyes térségi fenntarthatósági értékrendi elemeket a Konceptió prioritásaival összefüggésben. Azokat az értékrendi elemeket és prioritásokat vizsgáljuk meg, amelyek a hatásmátrixos értékelés során (leírását ld. az előzőekben) átlagostól eltérő értékelést kaptak (nagyon jó vagy rossz), vagy az értékelés során a tervezés szempontjából különösen relevánsnak bizonyultak.

- A „*térségen belüli jövedelemáramlás*” szempontjából az „Együttműködő Balaton”-t értékeltük kiemelkedően jónak. A pénzügyi támogatási alap megvalósulása a jövedelmi többletről gondoskodik, a térségen belüli áramlást pedig s térségi együttműködések folyamatos szervezése tudja serkenteni.

A „Balatoni terméket az asztalra!” prioritás helyi termékek fogyasztására való ösztönzése egyértelműen támogatja ezt a térségi fenntarthatósági az értékrendi elemet.

A gazdasági prioritások (turizmus, KFI) esetében azonban még erősebb preferencia kellene a helyi szereplők együttműködésével megvalósítandó fejlesztésekre.

- A térség saját, térségi fenntarthatóság megteremtését és menedzselését szolgáló „*döntéshozatali kompetenciáját*” az „Együttműködő Balaton” prioritás nagymértékben növeli. A különböző térségi szereplők és intézmények munkájának összehangolása valósulhat meg, növelve a térség autonómiáját továbbá a saját sorsáról való döntéshozatali képességét. Mindez a működés hatékonyságára is igen kedvező hatást gyakorol. A Balaton környékén a térségi identitásnak és a térségi szereplők kooperációjának erős történelmi gyökerei vannak.
- A „*tudás és információáramlást*” leginkább az „Innovatív Balaton”, a „Megújuló balatoni közösségek” és az „Együttműködő Balaton” segíti elő. Az „Innovatív Balaton” keretében a

kutatás-fejlesztés és az innováció kerül előtérbe, amely az előbbieken taglalt „Együttműködő Balatonnal” információáramlást serkentő hatásával egészül ki.

Az „Együttműködő Balaton” prioritása is segít az intézményi és civil szervezetek, valamint végső soron az egyének közötti térségen belüli információáramlást, a térségre adaptált megoldások kialakítását, a hagyományok őrzését, az örökség részének tekinthető tudáskincs átadását.

- A *„gazdasági megújuló és társadalmi-környezeti reprodukciós képesség”* és a döntéshozatali kompetencia szempontjából szintén az „Együttműködő Balaton” a legígéretesebb, ahogy a táj eltartó képességéhez alkalmazkodó társadalmi-kulturális hagyományok tekintetében is. Az „Együttműködő Balaton” sikeressége vélhetően az általunk is többször említett erőteljes, történelmi hagyományokon alapuló térségi szemléleten és mindennapi életben sűrűn tetten érhető együttműködési gyakorlaton alapul, amely nélkül a Balaton térség csak veszíthet különleges jellegéből és vonzerejéből. A prioritás segítheti e jó hagyományok folytatását is, a szereplők tevékenységének összehangolása és a civil szervezetek bevonása által. A helyi adottságokat, társadalmi problémákat, kulturális értékeket jól ismerő helyi szakemberek tudása a decentralizált fejlesztések eredményeként jól hasznosíthatóvá válhat. A „Együttműködő Balaton” prioritásban azonban még erősíthető a térség üdülőtulajdonosainak, visszatérő vendégeinek bevonására, érdekérvényesítő képességük, innovatív ötleteik kamatoztatására való törekvés.

Az „Elérhető Balaton!” lakosság, a munkavállalók és a térségbe érkező turisták közlekedési lehetőségeinek fejlődése új lehetőségeket teremt a vállalkozások számára nem csak a turizmus, hanem a gazdaság számos egyéb területén.

A „Balatoni egészség és megújulás!” kapcsán az időskorú letelepülők igényeire szabott szolgáltatások és közállapotok nagymértékben csökkentik a helyi társadalom megújuló képességét. Az így esetlegesen megélénkülő gazdasági szolgáltatások miatt azonban a gazdasági megújulásért tehet az intézkedés.

A „Balatoni terméket az asztalra!” prioritás kapcsán, a halászati tevékenységek esetében hangsúlyosabb lehetne a termékek feldolgozottságának növelése is.

- A *„társadalom életminőségét”* leginkább a „Balatoni egészség és megújulás”, a „Megújuló balatoni közösségek” és az „Együttműködő Balaton” hivatott javítani, melyhez leginkább az egészségügyi és időskori szolgáltatások, a helyi identitás és a közbiztonság fejlesztése, továbbá a térségi együttműködések fejlesztése járul hozzá.

A *„társadalom életminőségének növelésében”* szerepet játszik az „Egészséges környezet, tiszta Balaton” prioritás is. A biodiverzitás és természeti rendszerek fenntartása által ugyanis közvetlenül a természeti erőforrások megóvását és a velük való fenntartható gazdálkodást segíti. A természeti rendszerek megléte és megfelelő működése pedig

viSSzahat a társadalomra és a gazdaságra is, növeli a térség vonzerejét, a társadalom életminőségét.

- Megemlítendő, hogy a „*befektetői, termelői magatartások*”, a hosszú távon stabil gazdasági teljesítmény és a termelői, fogyasztói magatartások szempontjából egyik prioritás sem kapott magasan pozitív értékelést. Ezek megítélése bár pozitív tartományban, mégsem nevezhető kiemelkedőnek.
- A „*természeti erőforrások megújulására és igénybevételére*” az „Egészséges környezet, tiszta Balaton” célkitűzés megvalósulása lesz legjobb hatással, melynek a vízgazdálkodási fejlesztések, a természeti rendszerek fenntartása valamint az energiahatékonyság a legfontosabb elemei. Itt kell megemlíteni azt is, hogy napjainkban a természeti erőforrások pazarló kizsákmányolásáért jelentős részben az energiagazdaság, azon belül is főleg a fosszilis energiahordozók alacsony hatékonyságú felhasználása okolható. A hagyományos energiahordozók megújulókkal történő kiváltása, a hatékonyság növelése valamint az új kapacitások megújulókkal történő betöltése nagyban hozzájárulhat a természeti erőforrásokkal való fenntartható gazdálkodás kialakulásához a Balaton térségében is.

Az „Elérhető Balaton!” prioritás kapcsán pedig a vasúti közlekedés fejlesztése és az egységes közösségi közlekedési rendszer révén növeli a fenntartható közlekedési formák elterjedésének valószínűségét (tervezett közúti fejlesztései már sokkal kevésbé fenntarthatók).

A fenntarthatósági szempontok közül a „*természeti erőforrások megújulása és igénybevétele*” szempont átlaga összességében negatív lett, bár nem sokkal került a semleges szint alá. E fenntarthatósági szempontból a legjobb minősítést az intézmény-fejlesztés (8.) és a környezet-fejlesztés (6.) prioritás kapta, míg a leginkább negatív hatása véleményünk szerint az egészségiparnak (3.) van. Fontos megjegyezni, hogy valójában utóbbi prioritások átlagértéke közül csak az egészségiparé negatív, viszont a többi prioritásnál lényegesen rosszabb értékelést kaptak. Összességében elmondható, hogy az egészségipar kivételével a prioritások pozitív vagy legfeljebb semlegeshez közeli minősítést kaptak fenntarthatósági szempontból.

Összességében elmondható, hogy a fejlesztési irányok nagyrészt megfeleltethetők a fenntartható fejlődés térségi elveivel. A következőkben a Konceptió egyes prioritása felől mutatjuk be a fenntarthatósági hatásértékelés eredményét.

3.3 Környezeti hatások

3.3.1 Az eszközök (intézkedések) környezetvédelmi hatásértékelési módszertana

A bemutatott átfogó módszertannak megfelelően (ld. korábban) a Stratégia intézkedései képezték a környezeti értékelés tárgyát. Az értékelést ebben az esetben is egy hatásmátrix segítette.

A hatásmátrix oszlopaiban helyezkedtek el az értékelés alapjául szolgáló környezeti kritériumok. A környezeti kritériumok kialakítása a térségi fenntarthatósági értékrend elemeinek meghatározásához hasonlóan zajlott. Az alkalmazott környezeti kritériumok támaszkodnak a korábbi Balaton térségi tervek SKV-ában már azonosított környezeti kritériumokra, és összhangban állnak 2/2005-ös Korm. rendelet előírásaival. Szakértői körben (SKV értékelő fórum) kerültek végelegesítésre.

A környezeti kritériumokat egyes a fenntarthatósági értékrendszer környezeti dimenziójába eső értékrendi elemei szerinti csoportosítva alkalmaztuk az értékelés során, az alábbiak szerint:

• **Gazdasági-társadalmi reprodukciós képesség**

- Havária helyzetek elkerülése; ipari, mezőgazdasági, szállítási szennyezési vészhelyzetek megelőzése, kockázat mérséklése.
- A természeti környezetet és értékeket károsító és az embereket veszélyeztető kártevők elleni természetbarát védekezési módok elterjesztése és alkalmazása (szúnyogirtás, gyapjaslepke elleni védelem stb.).
- Megújuló energiaforrások használatának növelése.
- Anyag- és energiatakarékosság növelése.
- Egészség-megőrzés és az élelmiszer-biztonság növelése.
- A balatoni környezettudományi kutatások fenntartása.
- Szélsőséges éghajlati helyzetek és természeti csapások (viharok, árvíz, jégverés stb.) következményei elleni védelem.
- A környezetbarát közlekedési formák elterjesztése (gyalogos, vasút, kerékpáros közlekedés).
- A lakosság és a vendégek környezettudatosságának növelése, fenntartható fogyasztási szokások és a szelíd turizmus elterjesztése Épített környezeti értékek és kulturális örökség megóvása.

• **A táj eltartó képességéhez alkalmazkodó gazdasági-gazdálkodási hagyományok**

- Fenntartható térségi gazdálkodási, komplex környezetgazdálkodási rendszerek kialakítása, az ökológiai gazdálkodás elterjesztése.
- A Balaton és a környező vizes élőhelyek kémiai és biológiai kockázatának mérséklése, halfauna védelme.

- Tájkép megóvása, táji értékek optimális hasznosítása, tájrehabilitáció és bányarekultiváció, magaspartfal-védelem, a parti sávok indokolatlan mértékű feltöltésének és beépítésének megakadályozása.
- Erdők természetvédelme: természetközeli faösszetételű erdők megtartása, zöldfelületek mozaikosságának csökkentése.
- **A táj eltartó képességéhez alkalmazkodó társadalmi-kulturális hagyományok**
 - Hagyományos mesterségek.
 - Ökogazdálkodás.
- **Természeti erőforrások és környezeti elemek védelme, megújulása, igénybevétele**
 - Települési környezetminőség javítása, környezetvédelmi infrastruktúra fejlesztése, különösen rendezetlen településkép javítására.
 - Felszíni vizek védelme: integrált vízgyűjtő gazdálkodás a Balaton vízgyűjtőterület jó ökológiai állapotának megőrzésére, különösen a csapadékvízzel történő bemosódás elkerülésére.
 - Felszín alatti vizek védelme, különösen a sérülékeny vízbázisok vonatkozásában.
 - Talaj és földtani értékek védelme: hulladék keletkezésének megelőzése és minimalizálása, erózió védelem.
 - Natura 2000 és érzékeny természeti területek védelme, fenntartható hasznosítása, védett országos és helyi jelentőségű természeti területek oltalma, biológiai sokféleség megóvása.
 - A légszennyezés és zaj csökkentése, különösen a levegőminőség javítása a part menti forgalmas területeken.
 - A globális légszennyező hatások csökkentése.

A hatásmátrix soraiban a Stratégia 37 db intézkedése helyezkedik el. A kialakult hatásmátrixot a 2. sz. melléklet tartalmazza. A táblázatban az egyes intézkedések megnevezése is megtalálható.

Az SKV környezeti értékelése nemcsak a tervek környezeti értékelésére, átvilágítására használható, hanem egyúttal a program kidolgozásának, végrehajtásának és nyomon követésének környezeti alapú befolyásolására is. Utóbbi abban az esetben lehetséges, ha az alkalmazott módszertan megvizsgálja, hogy a releváns környezeti kritériumok milyen mértékben épülnek be a Stratégiába.

Az értékelés nem az intézkedések általános megítélésére szolgál, hanem azokra az intézkedésekre ill. környezeti kritériumokra hívja fel a figyelmet, amelyeket határozottabban kellene figyelembe venni a tervezés véglegesítése során.

A környezeti értékelések az SKV kidolgozásakor rendelkezésre álló ismeretek és információk alapján készültek. Fontos megemlíteni, hogy, különösen a negatív előjellel fémjelzett következtetések alátámasztása alaposabb, ténylegesen tudományos igényű vizsgálatok elvégzését tenné szükségessé.

3.3.2 A Stratégiai egyes intézkedéseinek környezeti hatása

Az alábbiakban kiemelünk és röviden jellemezünk egyes Stratégiában rögzített intézkedéseket, összefüggésben a környezeti kritériumokkal. Azokat az intézkedéseket vizsgáljuk meg, amelyek a hatásmátrixos értékelés során (leírását ld. az előzőekben) az egyes környezeti kritériumok szempontjából átlagostól eltérő értékeléseket kaptak (nagyon jó vagy különösen rossz), vagy az értékelés során a tervezés szempontjából különösen relevánsnak bizonyultak.

Az intézkedések összefoglaló értékelése

A kiválasztott intézkedések potenciális hatásainak ismertetését megelőzően rövid összefoglalást adunk a vizsgálat átfogó értékeiről.

Nem kimutatható, hogy a Stratégia intézkedéseitől jelentős negatív környezeti hatásokat várhatnánk, ugyanis a környezeti értékelés összességében pozitív (nem is a nullához közeli) értéket adott.

A prioritások fenntarthatósági értékelésétől eltérően a környezeti értékelés eredményei alapján ugyanakkor az sem állítható, hogy az intézkedések alapvetően kedvező összhangban lennének a környezeti kritériumokkal: a környezeti pontszámok jelentősen elmaradnak a fenntarthatósági értékelés során megállapítottaktól.

Szintén gyengíti az összképet, hogy a környezeti elemekre közvetlenül ható, „*A természeti erőforrások megújulása, igénybevétele*” című gyűjtőkategória alá sorolt, környezeti kritériumok terén teljesítettek a legrosszabban az intézkedések. (A fenntarthatósági és környezeti értékelések összehasonlítását azonban árnyalja, hogy a környezeti értékelés során sokkal konkrétabb és részletesebb vizsgálatokat lehetett lefolytatni.)

A különösen pozitív környezeti hatású intézkedések:

6.5 Biodiverzitás és természeti rendszerek fenntartása

A tervezett beavatkozás a természeti erőforrások megújulására, igénybevételére erős pozitív hatást gyakorol. Az intézkedés célja a természeti értékek megóvása, környezetkímélő felhasználása.

A biodiverzitás és természeti rendszerek fenntartása a környezeti reprodukciós képesség megőrzésének vagy akár javításának igen hatékony eszköze. (Ha a természeti környezet képes a reprodukcióra, az közvetlen, pozitív hatásával lehetőséget teremt a társadalom és a gazdaság megújulására is.)

A biodiverzitás és természeti rendszerek fenntartása a program egyik olyan intézkedése, amely közvetlenül a természeti erőforrások megóvását és a velük való fenntartható gazdálkodást közvetlenül is segíti. (A természeti rendszerek megléte és megfelelő működése visszahat a társadalomra és a gazdaságra is, növeli a térség vonzerejét, a társadalom életminőségét.)

A tervezett beavatkozás fontos lehetőséget ad a környezeti megújulásra. A természeti környezet megóvásának célja mellett megjelenik az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás is (mely a természeti környezet mellett a lakosok, és ide látogatók életét is könnyítheti).

7.1 Vasút fejlesztések

A vasúti közlekedés fejlesztése növeli a fenntartható közlekedési formák elterjedésének valószínűségét, közvetve jelentős szállópor és széndioxid-kibocsátás csökkentéshez vezethet, a térség határain túlmutatóan. A forgalom által okozott zajártalom is összességében csökken.

4.3 Szőlészet és borászat fejlesztése

A szőlészet és a borászat a térség egyik legrégebbi hagyományos gazdálkodási formája, ami mára környezeti és táji szempontból is elválaszthatatlanná vált a Balatontól. A fejlesztés ilyen módon pozitívan hat a gazdálkodási hagyományokra és a mezőgazdasági fejlesztések sorában a táj eltartó képességéhez is megfelelően alkalmazkodik. (A szőlőművelés talajeróziós kockázatait ugyanakkor a végrehajtás során szem előtt kell tartani.)

1.2 Balatoni kézművesipar fejlesztése

A mára komoly hagyományokkal rendelkező balatoni kézművesipar gyökerei olyan időkből származnak, amikor a gazdálkodás még nem volt a technológia által elválasztható a

táji, környezeti adottságoktól. A tervezett kézművesipari fejlesztések erősen támaszkodnak a társadalmi-kulturális hagyományokra, az intézkedés célja a balatoni ipari tevékenységen belül a hagyományos szaktudás megismertetése is. Ilyen módon a fejlesztés körülményeit lebonyolítása lehetővé teszi a táji eltartó képességhez való alkalmazkodást (és a társadalmi-kulturális hagyományok megőrzését, ápolását is).

8.1 Balaton térségi együttműködések állandó szervezése

A terület szereplőinek összehangolása, civil szervezetek bevonása pozitív hatást gyakorolhat a térség környezetére és természeti környezetére is. Az intézkedés potenciálisan segíti a környezeti információk könnyebben eljutását a térség különböző szereplőhöz, akik tevékenységeiket így jobban tudják adaptálni a térség környezeti különösen érzékeny viszonyaihoz. A térség szereplőinek összehangolása, az átgondolt, kiválóan menedzselt fejlesztések lehetőséget teremtenek a gazdasági megújulásra, pozitív hatással bírnak a terület népességmegtartó képességére, szem előtt tartják a környezet reprodukciós képességének megőrzését. Mindazonáltal az intézkedés együttműködéseinak környezeti aspektusai azonban még tovább erősíthetők, tekintve, hogy a térség markáns, belső kohézióját, identitását táplálkozó erőforrása és imázsa éppen a környezeti elemekből táplálkozik.

6.2 Balaton és térsége vízgazdálkodásához kapcsolódó fejlesztések

A vízgazdálkodáshoz kapcsolódó fejlesztések szinte minden vizsgált szempontból előnyösek a térség számára, különösen igaz ez a természeti erőforrásokkal való gazdálkodás kérdésére. A fejlesztések révén a tó vízminősége javulhat, élővilága megújulhat, általa a természetvédelmi kérdésekre is nagyobb hangsúly kerülhet. Az intézkedés közvetlen célja elkerülni, hogy a Balatonba és a környező tavakba szennyezőanyag kerüljön.

6.6 Energiahatékonyság javítása és kapcsolódóan megújuló energia használat terjesztése

A megújuló energetika nagyarányú alkalmazásával a térség a térség széndioxid kibocsátása csökkenhet, a térség határain túlmutatóan. Pozitívan hathat a társadalom környezetvédelmi szemléletformálásra is.

A különösen negatív környezeti hatású intézkedések:

2.6 Kulturális turisztikai vonzerő, programok fejlesztése

A célkitűzés megvalósulása rendkívül fontos a Balaton régió gazdasági fejlődése szempontjából, ugyanakkor a rendezvények és velük párhuzamosan a térségben megjelenő turisták számának növekedése közvetlen és intenzív környezetterheléssel jár, ami környezetbarát megoldások és környezettudatos intézkedések nélkül a természeti erőforrások indokolatlanul nagymérvű kiaknázását vetíti előre.

A rendezvények rövid időn belül jelentkező, intenzív környezetterhelést jelentenek, így kifejezetten nagy környezeti terhelést eredményeznek. Az operatív programban nem jelenik meg hangsúlyos szempontként a kulturális rendezvények során a környezetbarát technikák, megoldások támogatása, előnyben részesítése.

Tény az is, hogy egyes rendezvények a természeti erőforrások megújulásával, környezetvédelemmel kapcsolatos ismereteket is átadhatnak, a fenntarthatóságot szolgálva. Ennek specifikációja ugyanakkor nem egyértelmű.

4.4 Halgazdálkodás fejlesztése

A halgazdálkodás bár kétségtelen, hogy hagyományokkal rendelkező gazdálkodási ág a Balaton régióban, kedvezőtlen feltételek között azonban a halgazdálkodás nem minden esetben járul hozzá a természeti erőforrások környezetbarát használatához. Negatív hatása lehet a balatoni ökoszisztémára és természeti rendszerekre. A Balaton élővilága jelentősen módosulhat. Környezeti problémák merülhetnek fel a környező halastavak szennyezett vizével kapcsolatban, melyet sok esetben tisztítás nélkül a Balatonba eresztnek, és esetleges tájidegen halfajok terjedésével a természetes vizek felé (pl. havária esetén),

Egyes halászati tevékenység azonban az ökoszisztéma helyreállításához is szükségesek lehetnek. Ezért a kapcsolódó üzeneteknek az intézkedésekben egyértelmű megfogalmazást kell adni.

7.2 Közúti fejlesztések

A térség közlekedésének fejlesztése fontos a dinamikus fejlődés elérése érdekében, ugyanakkor a közlekedési infrastruktúra kiépítése, a jobb minőségű útpályákon megnövekedő forgalom fokozott környezetterheléssel jár, ami elsősorban a levegő és zajszennyezéssel, valamint a természetes élőhelyek megbolygatásával jár. Figyelembe véve a célra szánt jelentős pénzüsszeget, a beavatkozás környezeti szempontból a természeti erőforrások megújulását és igénybevételét tekintve még akkor is különösen negatív értékelést kap, ha figyelembe vesszük, hogy a közúti fejlesztések egyik fontos célja a

települések forgalmi tehermentesítése. (A közúti fejlesztések leginkább az egyéni motorizált közlekedést ösztönzik, ami nem felel meg a fenntarthatóság szempontrendszerének sem.)

A közutak és közúti közlekedési csomópontok kiépítése továbbá nyersanyag és energiaigényes beruházás is, és tájromboló is lehet. Emellett a fejlesztés hatására várhatóan megemelkedett közúti forgalom szintén környezetterheléssel jár együtt.

Meg kell azonban jegyezni, hogy a tervezett útfejlesztések mértéke miatt, valamint amiatt, hogy új nyomvonalas fejlesztés alig jelennek meg, a fejlesztések nem okozhat jelentős problémákat (pl. az elmúlt 10 év fejlesztéseihez képest).

1.5 Balatoni egészségipari K+F+I tevékenység

A balatoni egészségipari K+F+I tevékenység a táj eltartó képességéhez alkalmazkodó gazdasági-gazdálkodási hagyományok tekintetében ellentmondásos értékelést kapott. A tervezett beavatkozás a táj eltartó képességéhez alkalmazkodó gazdasági-gazdálkodási hagyományokra bizonyos szempontból pozitív, más szempontból negatív hatást gyakorol. A K+F+I tevékenység elősegíti a gazdasági megújulást, az erőforrások minél hatékonyabb felhasználását. Ugyanakkor hatására a táj eltartó képessége csökkenhet az egyes erőforrások túlzott használata miatt. (Nem egyértelmű az sem, hogy mennyiben támaszkodik belső erőforrásokra, és mennyiben külső erőforrások bevonásával akar a fejlesztés kibontakozni – utóbbi térségi fenntarthatósági szempontból nem kedvező.)

7.1 Vasút fejlesztések

A vasúti pálya jelentős mértékű felújítása a természeti erőforrások nagymértékű igénybevételével járhat együtt, nyersanyag és energiaigényes beruházás is, és végeredménye tájromboló is lehet.

3.3.3 A Stratégia saját környezetvédelmi beavatkozásainak vizsgálata

A Stratégia (Id. A Balaton Kiemelt Térség Fejlesztési Programja) külön intézkedések keretében foglalkozik a környezet fejlesztésének, amelyben hétféle intézkedést terveznek véghezvinni:

6.1 Vízpart rehabilitáció

Ennek keretében a Balaton menti parti sáv NATURA 2000 területein az élőhelyek védelmét, a településeken a zöldfelületek megőrzését tervezik. A stratégia célja a tóhoz való hozzáférést biztosító terek növelése és az illegális betöltések valamint bejárók megszüntetése is. A dokumentum külön kiemeli a vízminőség javításának fontosságát is.

6.2 Balaton és térsége vízgazdálkodáshoz kapcsolódó fejlesztések

Keretében többek között a tó és a hozzá kapcsolódó vízfolyások minőségének védelmét, a biztonságos vízkormányzás feltételeinek megteremtését, a vízvisszatartás, víztározás és kiegyenlítés megoldását, valamint ehhez kötődően a csapadékvíz elvezető rendszerek kiépítését tervezik. Célul tűzték ki továbbá a nem ivóvíz minőségű vízigények gazdaságos kielégítését, a teljes körű csatornázottság és szennyvíz tisztítás elérését. Ezen kívül külön kitérnek a Balaton-felvidéki Nemzeti Park területén elvégzendő beavatkozásokra, köztük természeti környezet megőrzésére és az élőhelyek védelmét célzó programok folyamatos megvalósítására.

6.3 Balaton vízkormányzás támogatására egységes megfigyelő-, és tájékoztatási és döntéshozó rendszer kialakítása, Balaton-kutatások ösztönzése

Az intézkedés egyik fő célja a tó vízállásának a lehető legstabilabb és legkiszámíthatóbb biztosítása a nyári időszakban, ehhez kapcsolódóan pedig az, hogy a rövid távú változások megkülönböztethetők legyenek a hosszú távú, trendszerű változásoktól, valamint a meder karbantartása. Fontos továbbá az érzékeny karsztvizek szintjében és állapotában bekövetkező változások monitorozása, és ezáltal a Nemzeti Víz Stratégiában rögzített célok elérése.

6.4 Települési környezet minőségének javítása

A meglehetősen – véleményünk szerint túlzottan is – komplex intézkedésben többek között helyi és környezetbarát építőanyagok felhasználásának ösztönzését, az átmenő gépjármű-forgalomból adódó szennyezés forgalom elterelésekkel való mérséklését valamint a gyalogos és kerékpáros közlekedés előnyben részesítését tervezik. Ezen kívül figyelmet szentelnek a szabálytalan beruházások, építkezések leállításának, az eredeti állapotok visszaállításának, az ásványi anyagok kitermelésének és szállításának összehangolására, továbbá a pollen monitoring rendszer kiépítésének.

6.5 Biodiverzitás és természeti rendszerek fenntartása

A környezeti szempontból talán legfontosabb és legközvetlenebb intézkedésnek a keretében a táji diverzitás, az ökoszisztéma működésének fenntartását, a degradált rendszerek helyreállítását, az idegenhonos fajok visszaszorítását és betelepülésének megakadályozását, továbbá a klímaváltozás hatásaihoz való alkalmazkodás elősegítését, a negatív hatások mérséklését tervezik.

6.6 Energiahatékonyság javítása és kapcsolódóan megújuló energia használat terjesztése

Az intézkedés keretében a megújuló energiaforrások fűtési és hűtési célú felhasználásának terjesztését, napelemek, napkollektorok kihelyezését, kisebb biomassza fűtőművek létesítését, többcélú, lokális földhő-hasznosító rendszerek kiépítését, valamint a hulladékok energetikai hasznosításának megvalósítását tervezik.

6.7 Elektromos közlekedés balatoni pilot projektje

A projekt keretében elektromos jármű töltőhálózat létesítését (e-bike-okra és 0 emissziós hajókra is), intelligens áramellátó hálózat fejlesztését és napelemes csúcsidőszaki ellátórendszer létesítését támogatják.

3.3.4 A Stratégia tervek környezeti konzisztenciája

A térség fejlesztése során különös figyelmet igényel az intézkedések összehangolása, hiszen az egyes fejlesztések egymásellen hatása, az egész stratégia sikerét kockáztatja. A stratégia néhány intézkedése veszélyeztetheti a kifejezetten környezetvédelemmel foglalkozó intézkedések eredményes megvalósítását.

A Balaton térségében kiemelten fontos a vízminőség javítása, ezt turizmus, illetve a mezőgazdaság fejlesztése során mindvégig szem előtt kell tartani. A vitorlásturizmus bővítése esetében, például a keletkező szennyvíz kezelésére kiemelt figyelmet kell fordítani, az egészségturizmus fejlesztése során pedig számolni kell termálvizeink, gyógyvizeink fokozott igénybevételével, szennyezésével.

A mezőgazdasági fejlesztések közül a halgazdálkodás bővítése kifejezetten káros hatást gyakorolhat a Balaton vízminőségére, hiszen a halastavak tápanyagban gazdag vizei sokszor kezeletlenül kerülnek a Balaton vízrendszerébe. A balatoni horgászturizmus és a halgazdálkodás jelenleg is nehezen igazodik a táj eltartó képességéhez, a következő tervezési időszak feladata lesz a halgazdálkodás, a horgászturizmus és a természetvédelem összehangolása.

A biodiverzitás fenntartását veszélyeztetheti a turizmus, a mezőgazdaság, illetve a közlekedés fejlesztése. A strandok fejlesztése, a fürdőzők számának növekedése ellentétesen hathat a Balaton élővilágának védelmével, a megnövekedett vízi forgalom pedig az invazív fajok behurcolásának veszélyét is növeli.

Ugyanakkor a strandok átgondolt, minőségi fejlesztése pozitív hatást gyakorol a környezetre, például növekedhet a csatornázott szennyvíz aránya, a fövényesítés javíthatja a tó öntisztulását.

A tervezési időszak kis volumenű közúti fejlesztései nem jelentenek veszélyt az élőhely védelemre, ugyanis a fejlesztések során nem jönnek létre új nyomvonalak, illetve a közutak minősége sem javul olyan mértékben, hogy az a forgalom komoly növekedéséhez vezetne.

A vasúti fejlesztések, a nagy volumenű pályafelújítások, illetve az új nyomvonalak tervezése során azonban különösen tekintettel kell lenni a természetvédelmi szempontokra.

3.3.5 Az eszközök (intézkedések) környezeti hatása az egyes környezeti elemekre
A fejezetben a beavatkozások végrehajtása esetén várható környezetet érő közvetlen és közvetett hatások előrejelzése olvasható.

3.3.5.1 *Levegőkörnyezetet ért hatások*

Az operatív program prioritásai közül kétségtelenül a 7. (Közlekedés-fejlesztés) jár a leginkább negatív eredménnyel levegőminőség szempontjából, ezen belül pedig egyértelműen a közúti fejlesztések (7.2) intézkedés. A 6. prioritás (Környezet-fejlesztés) 6.7 intézkedése (Elektromos közlekedés balatoni pilot-projektje) ugyan nagy távlatban bizonyos mértékig (amennyiben a kísérleti jelleg eredményes és elterjed) képes lehet ezt ellensúlyozni, ugyanakkor megvalósíthatósága és hatásossága számos kérdést vet fel.

A gazdasági ágakban a kapacitás bővítése általában közvetlenül vagy közvetett módon a légszennyezetség növekedésével jár, különösen azokban az esetekben, amikor nem a meglévő elavult, kevésbé hatékony infrastruktúrát, eszközöket, gépparkot váltják ki, hanem teljesen új kapacitások jönnek létre a meglévő mellett. Ilyen jellegű negatív hatás várható többek közt a (1.4) térségi marketing – befektetések ösztönzése és a (3.4) egészségturizmus fejlesztése intézkedések megvalósulása esetén.

A stratégia első horizontális jellegű fejlesztési célján, a fenntartható környezet- és tájhasználaton belül kiemelt elemként szerepel a levegőszennyezés csökkentése. Pozitívum, hogy a Balaton Kiemelt Térség Operatív Programja több olyan intézkedést vagy kisebb mérvű ipari termelést támogat, ami visszafogottabb anyag- és energiafelhasználással valamint károsanyag-kibocsátással jár (pl. kézművesipar fejlesztése, elektromos közlekedés). A fentebb említett negatív hatások kompenzálására szolgálhat bizonyos fokig az energiahatékonyság javítása és a megújuló energiaforrások használatának terjesztése (6.6).

3.3.5.2 *Hatások a felszíni, felszín alatti vizekre és talajra*

Összességében megállapítható, hogy a program intézkedéseinek megvalósulása esetén a bekövetkező változások a vizekre semleges, a talajra viszont inkább negatív hatással lesznek. Míg a felszíni és felszín alatti vizeket érintően több azok megóvására alkalmas intézkedés is a tervek között szerepel, addig a talaj szempontjából szinte csak negatív beavatkozásokról beszélhetünk.

A befektetések ösztönzése és működtetése (1.4), a kulturális turisztikai vonzerő, programok fejlesztése (2.6) valamint a rehabilitációs szakellátások (3.3) és az

egészségturizmus fejlesztése (3.4) bár közvetett módon, de sikerességével egyenes arányosságban növekvő víz- és talajterheléssel jár. A 4. prioritás (Mezőgazdaság, helyi termékek) nyilvánvalóan nagyon fontos a térség gazdasági fejlődése szempontjából, ugyanakkor mind a négy eleme a vizek és a talaj fokozott terhelésével és szennyezésével jár hasonlóan a 7. prioritás 1. és 2. intézkedéséhez (vasúti és közúti fejlesztések).

Az operatív program komoly pozitívuma, hogy a 6. prioritás (környezet-fejlesztés) keretei között vízgazdálkodási (6.2) és vízkormányzási (6.3) célú beavatkozások is szerepelnek. Az elektromos közlekedés elterjedése (6.7) nemcsak az előző pontban tárgyalt levegőkörnyezet, hanem a térség vizeinek és talajának megóvását is szolgálhatja (gyakorlati sikere és hatékonysága azonban jelenleg megkérdőjelezhető). A prioritás céljai között szennyvízkezelési és csapadékvíz-elvezetési programok is szerepelnek.

A stratégia a termőfölddel való gazdálkodást érzékeny kérdésként kezeli, és a szántó területeken történő extenzív talajvédő gazdálkodás alkalmazásának és az erózió elleni védelem szükségességét hangsúlyozza.

3.3.5.3 Hatások a biológiai sokféleségre

A biológiai sokféleséget veszélyeztető tényezők közt előkelő helyen szerepel az éghajlatváltozás, melynek hatásai nemcsak a természetes ökoszisztémákat érintik, hanem a mezőgazdasági területeket és az erdőket is. Másik fontos tényező a rosszul megtervezett földhasználat és területfejlesztés.

A gazdaság gyakorlatilag minden ágának művelése végső soron veszélyezteti a biológiai sokféleséget tekintve, hogy bizonyos mértékig a természetes viszonyokba és rendszerekbe történő beavatkozással jár. Jelen tanulmányban azonban csak a beavatkozások legvilágosabban azonosítható hatásaira térünk ki. A turizmusnak szinte minden típusa veszélyezteti a biológiai sokféleséget, a 2. prioritásból a különböző élőhelyek területén zajló tevékenységeket, így a kerékpáros turizmust (2.1), a természetjárást (2.2), a vitorlázást (2.3) és a horgászturizmust érdemes megemlíteni a biológiai sokféleséget veszélyeztető tényezőként. A másik kiemelendő veszélyforrás a mezőgazdasági termelés térhódítása (4.1), a szőlészet és borászat fejlesztése (4.3) és a halgazdálkodás fejlesztése (4.4).

Pozitív eredmény, hogy a Balaton Kiemelt Térség Operatív Programja a környezet fejlesztéséről szóló 6. (környezet-fejlesztés) prioritásában külön intézkedés (6.5) szerepel a biodiverzitás és a természeti rendszerek fenntartására. Ugyanezen prioritáson belül a fentebb említett negatív hatások ellensúlyozását is szolgálhatják továbbá a vízpart-rehabilitáció (6.1) és a vízgazdálkodáshoz kapcsolódó fejlesztések (6.2) is. Az előbbi esetében azonban a megvalósítás során ehhez valóban igazodni kell a természetes életközösségek helyreállításához (ld. természet-közeli zöldfelület-növelés, valamint

öntisztulásra képes partszakaszok és nádasok kialakításának szorgalmazása a közösségi hozzáférést ugyan biztosító, de sok burkolt területet és parkosítást alkalmazó megoldásokkal szemben).

Azon intézkedés, amely közösségfejlesztést és foglalkoztatást szorgalmaz az elhanyagolt ingatlanok hasznosítására érdekében (5.3) olyan dimenzióval is gazdagodhatna, ami az ingatlanok hasznosításaként a biológiai sokszínűségük fokozását is lehetővé teszi, a túlzott beépítettséget csökkentheti különösen a parti területeken.

3.3.5.4 Az erdőket érintő hatások

Az erdők kérdésköre számos szállal kötődik az eddigiekben tárgyalt levegőkörnyezethez, felszíni, felszín alatti vizekhez, talajhoz és a biológiai sokféleséghez. A közvetlen veszélyeztető tényezők közé tartozik a turizmus (2. prioritás), azon belül a kerékpáros turizmus (2.1), a természetjárás (2.2), és ide köthető a 3. prioritásból az egészségturizmus fejlődése (3.4) is. Ezek bár közvetlen hatást gyakorolnak az erdők állapotára, ugyanakkor remélhetőleg a turizmus jelentős fejlődésével sem várható drasztikus környezetrombolás ezeken az élőhelyeken.

Pozitív, hogy a stratégia a 4.1 számú beavatkozás kapcsán célként fogalmazza meg a természet-közeli erdőgazdálkodás ösztönzését a folyamatos erdőborítás biztosítására. Az intézkedések között azonban sajnos nem található kifejezetten erdősítést célzó intézkedés, pedig a jelentős puffer-kapacitással rendelkező erdők kiterjedése a környezetileg érzékeny térségben stabilitásához kedvezően járulhatna hozzá. Az erdők ökológiai hálózati szerepe is kihasználható lenne, és tervszerű erdősítéssel megerősíthető lenne a Balaton-felvidék és a Bakony erdőtömbjei közötti, valamint a maradék természetes parti élőhelyek és a háttérterületek közötti kapcsolat. A térség erdősítése ugyanakkor konkurenciát is jelenthet egyes hagyományos művelési ágak (szőlők, gyepek, agrár-erdészeti maradványterületek) és természet-közeli élőhelyek (sziklagyepek) számára, amely kockázatokat a végrehajtással során csökkenteni kell.

A 6. prioritás 6.5 beavatkozása (biodiverzitás és természeti rendszerek fenntartása) azonban vélhetően az erdőterületeket is érinti, így az előbb felsorolt negatívan ható tényezőket képes lehet ellensúlyozni.

3.3.5.5 A Balaton ökológiai állapotára gyakorolt hatások

A Balaton ökológiai állapotának kérdésköre számos irányból megközelíthető, ilyen módon nem meglepő, hogy az operatív program prioritásainak számos intézkedése érinti.

A negatív hatást gyakorló tényezők főleg a turizmus (2.) és a közlekedés-fejlesztés (7.) prioritásokból kerülnek ki. A 2. prioritás intézkedései közül közvetlenül a kerékpáros turizmus (2.1) és a természetjárás (2.2) elhanyagolható mértékben, míg a vitorlázás

fejlesztése (2.3), a strandok fejlesztése (2.4) és a horgászturizmus (2.5) már erősebben hat az ökológiai viszonyokra. A 7. prioritásból (közlekedés-fejlesztés) a vasút (7.1) de még inkább a közúti fejlesztések jelentenek potenciális veszélyt. Fontos még megemlíteni, hogy a mezőgazdasági termelés ösztönzése (4.1) is alkalmas lehet az ökológiai viszonyok megbolygatására.

Örömteli, hogy az operatív programban külön prioritás (6.) foglalkozik a környezet fejlesztésével, melynek intézkedései közül a legtöbb megvalósulása esetén elősegítheti a Balaton ökológiai egyensúlyának megőrzését. Ezek közé tartozik a vízpart-rehabilitáció (6.1), a vízgazdálkodáshoz kapcsolódó fejlesztések (6.2), a vízkormányzás támogatása és kutatások ösztönzése (6.3), a biodiverzitás és természeti rendszerek fenntartása (6.5) és az energiahatékonyság javítása valamint a megújuló energiák használatának terjesztése (6.6).

3.3.5.6 Az éghajlatváltozással környezeti katasztrófa helyzettel kapcsolatos hatások

A globális éghajlatváltozás hatásai hazánk térségi közül a Balaton térségét érintik a leginkább (Homokhátsággal együtt), és sajnos negatívan. Jelenségei a jövőben várhatóan egyre markánsabban nyilvánulnak majd meg.

A globális felmelegedés regionális és lokális hatásai azonban csak nagy bizonytalansággal prognosztizálhatók. Ennek ellenére elegendő információ áll rendelkezésre ahhoz, hogy hazai vizsgálatok alapján a légköri CO₂ szint megduplázódása esetén a Kárpát-medence egész területéhez hasonlóan a Balaton térségében is az évszakok eltolódása lenne megfigyelhető. Az így bekövetkező felmelegedés télen elérheti a 2°C-ot, a tó vízgyűjtőjén nyáron 25-35%-kal, míg télen 0-10%-kal kevesebb csapadék lenne várható. A klímaváltozás eredményeként a hidrológiai modell szerint a Balatonon a legalacsonyabb vízállás valószínűsége 0,2-ről 3,9%-ra növekszik. A vizsgálat alapján az éghajlatváltozás nincs érzékelhető hatással az alacsony vízszintű időszakok hosszára, gyakoriságukat viszont kis mértékben megnöveli.

Az éghajlatváltozás a Balaton térségének ökológiai állapotára és társadalmi-gazdasági helyzetére is hatással van. A tó vizének felmelegedése elősegíti az eutrofizációt, az alacsony vízszint pedig a víz minőségének romlását és a Balaton biológiai produktivitásának csökkenését okozhatja.

Az éghajlatváltozás következményeként maláriával, ill. más trópusi-szubtrópusi kórokozókkal fertőzött szúnyogok és egyéb élősködők megjelenése is elképzelhető a térségben. A rovarinváziók is gyakoribbá válhatnak (pl. gyapjaslepke, aknázó moly, sáskajárás).

Az éghajlatváltozás hatására a déli parton megszorodhatnak a bozót és láptüzek, a Balaton-felvidéken az erdőtüzek.

A vízszintcsökkenés miatti esztétikai veszteség, ill. vízszintcsökkenéssel és az erősebb vízfelmelegedéssel gyakoribbá váló halpusztulások végzetes csapásokat mérhetnek az idegenforgalomra. A térség jelenlegi turisztikai szerkezete mellett még akár a kiszámíthatatlanabbá váló időjárás is ellehetleníthet egy-egy turisztikai szezont.

Mindezek a tényezők negatívan hatnak az életminőségre, gyengítik az idegenforgalmi adottságokat, és ezáltal csökkentik a Balaton vonzerejét.

E klímaváltozásra rendkívül érzékeny Balaton térség Stratégiája sajnos nem szervez önálló prioritást vagy intézkedést az éghajlatváltozás hatásainak kezelésére. Ahogy azonban már korábban utaltunk rá, az éghajlatváltozás kérdésköre sok tekintetben összefügg a biodiverzitás és a levegőkörnyezet tényezőivel, így – különösen a levegőkörnyezet esetében – a rájuk ható tevékenységek is megegyeznek. A stratégia a 6.2 beavatkozása az éghajlatváltozás kedvezőtlen hatásainak mérséklése érdekében sürgető feladatként azonosítja a vízvizsszatartás, a víztározás és a kiegyenlítés térségileg összehangolt megoldását, ezen belül is a települési csapadékvíz elvezető és tározó rendszerek kiépítését és karbantartását.

3.3.5.7 Természeti oltalom alatt álló, ÉTT, NATURA2000, Ramsari és Tihany Európa Diplomás területét érintő hatások

A Balaton térség hazánk különböző típusú természetvédelmi területekben leggazdagabb térsége.

Magyarország területének közel 21%-a Natura 2000 terület, közte a Balaton víztükrének teljes területe és a térség szárazföldi területének is jelentős része. E területek védelmében fontos szerepet kapnak a gazdálkodók és a fenntartható, hagyományos gazdálkodási módok, tehát a rezervátum jellegű védelemmel szemben a társadalmi, kulturális, gazdasági és természetvédelmi értékek összehangolásán alapuló megóvás kerül előtérbe. Az Érzékeny Természeti Területek (ÉTT) rendszerének kiépítése természetvédelmi szempontból különösen fontos, mivel ezek olyan mezőgazdasági művelés alatt álló területek, amelyekeken különleges, illetve sérülékeny természeti vagy környezeti értékek találhatók, melyek megóvására speciális gazdálkodási rendszert, rendszabályokat, technológiákat kell alkalmazni.

A Natura 2000 és az ÉTT területekre vonatkozó környezetpolitikai célkitűzéseket leginkább a 2. (turizmus), 4. (mezőgazdaság, helyi termékek) és a 7. (közlekedés-fejlesztés) prioritások akadályozzák, míg a 6. prioritás (környezet-fejlesztés) támogatja. Ezen célok szempontjából a legkedvezőtlenebb intézkedések a (4.1) mezőgazdasági termelés és értékesítés ösztönzése és a (7.2) közúti fejlesztések) míg a legkedvezőbb a (6.5) a biodiverzitás és természeti rendszerek fenntartása. A stratégia a 6.1 intézkedése a vízpart-

rehabilitáció keretén belül külön kitér a parton található NATURA 2000 területek természetes környezetének visszaállítására.

A Ramsari Egyezményrel érintett vizes élőhelyekre leginkább a 6. prioritás intézkedései vannak hatással, és alapvetően pozitív hatással. Kivételt képez a Balaton vízfelülete, ahol a turisztikai, közlekedésfejlesztési és halászati intézkedések miatt negatív hatások is felléphetnek. A halászati-halgazdálkodási intézkedések pedig főleg a Balaton térség déli részének vizes élőhelyi ökoszisztémáira lehetnek kedvezőtlen hatással. A halászati intézkedés kapcsán ezért célszerű a megemlíteni a Ramsari Egyezménynek való megfelelés követelményét a releváns fejlesztési helyszíneken.

Tihany Európa Diplomás területe a fejlesztésekkel sérülhet. Ezért a releváns építést is magukban hordozó intézkedésekben célszerű rögzíteni, hogy csak olyan fejlesztés támogatható, ami az Európai Diploma elveinek megfelel, és a megfelelést vizsgálat támasztja alá. Ugyanígy célszerű eljárni a világörökség-várományos vagy potenciálisan világörökség-várományos helyszínek fejlesztése során is.

3.3.5.8 A környezettudatosság várható alakulása

Korábban is több alkalommal hangsúlyoztuk, hogy a gazdaság fejlesztésére, a gazdasági növekedés elérésére irányuló intézkedések a legtöbb esetben kedvezőtlen környezeti hatásokkal bírnak, és ebből következően kimondottan hátráltatják a környezettudatos szemléletmód formálását.

A környezettudatosságra közvetlen pozitív hatást gyakorló intézkedések az 5. (társadalmi megújulás) és 6. (környezet-fejlesztés) prioritásokban jelennek meg. Ezek az egészséges életmód iránti elköteleződés (5.1), az energiahatékonyság javítása és a megújuló energiaforrások használatának terjesztése (6.6) és az elektromos közlekedés balatoni pilot projektje (6.7).

A környezetileg különösen érzékeny és a társadalmi-gazdasági szerkezetében – Magyarországon egyedülálló módon – meghatározóan a környezeti struktúrára támaszkodó Balaton térségben a táj- és környezettudatosság erősítése önálló intézkedést is érdemelne.

3.3.5.9 Táj hatások (táj ökoszisztemekre, tájgazdálkodásra, természeti és kulturális táji erőforrásokra, tájképre, területhasználatra és térszerkezetekre gyakorolt hatások)

A tájgazdálkodás lehetővé teszi a hagyományos, a táj egyedi karakterét meghatározó vagy erősítő gazdálkodási formák kialakítását. A táji értékeket erőforrásként kezeli és fenntarthatóan hasznosítja. Ebből következik, hogy alkalmazkodnia kell a helyi természeti feltételekhez, azokat nem alakíthatja át. Összefoglalóan tehát, a tájgazdálkodás a táj élővilágra és helyi társadalomra vonatkoztatott optimális eltartóképességének megtartását szolgálja.

A Stratégia prioritásai és intézkedései a táji értékekre összességében kedvezően hatnak. A negatív hatások elsősorban a tájgazdálkodás egyes erőforrásait érinthetik. A tájképi értékeket veszélyeztethetik a nem megfelelően elhelyezett, a táj karakterébe nem illeszkedő infrastrukturális elemek. Ezek megjelenésére leginkább a turizmus prioritáson (2.) belül, különösen a vitorlázás (2.3) és a strandok fejlesztése (2.4), intézkedések megvalósításával lehet számítani. A mezőgazdasági termelés és értékesítés ösztönzése (4.1 intézkedés) megfelelő tervezés és kontroll hiányában a táji karakter romlásához vezethet. Érdemes továbbá megemlíteni, hogy a megújuló energiaforrások (6.6) kellő körültekintés nélküli használata (pl. kiserőművek, fűtőművek stb. rossz elhelyezése) jelentős tájképrombolással járhat.

Az előzőekkel szemben pozitív táji hatással járhat a vízpart-rehabilitáció (6.1) és a települési környezet minőségének javítása (6.4) intézkedések megvalósulása. A stratégia horizontális jellegű fejlesztési céljai között megtalálható a fenntartható környezet- és tájhasználat is, melynek keretében a természeti értékek védelmére külön felhívják a figyelmet többek között az ingatlan- és vonalas infrastruktúra-fejlesztések tervezése során.

3.3.5.10 Az emberi egészséget és életminőséget érintő hatások

Az emberi egészség kérdésköre számos helyen tetten érhető a Balaton Kiemelt Térség Fejlesztési Programjában, míg az életminősége, mint szempont az értékelő hatásmátrix utolsó oszlopát képezte. A terv összességében mind az emberi egészségre, mind pedig az életminőségre pozitív hatást gyakorol. Kiemelendő, hogy szakértői körben elvégzett értékelésünk alapján a Stratégia minden egyes beavatkozása pozitív hatással van a társadalom életminőségére.

Az emberi egészségre leginkább a kerékpáros turizmus (2.1) és a természetjárás (2.2), a teljes 3. prioritás (egészségipar), a minőségi élelmiszer-fogyasztás (4.2), és az egészséges életmód iránti elköteleződés (5.1) megvalósulása lehet pozitív hatással. Az életminőség szempontjából a balatoni egészségipar K+F+I tevékenység (1.5), a lakosság közeli egészségügyi szolgáltatások fejlesztése (3.1), az időskori ellátások és szolgáltatások fejlesztése (3.2), a helyi társadalom kulturális és területi identitásának növelése (5.2), a személy és vagyonbiztonsági programok (5.4), a balatoni közlekedési rendszer működtetése (7.3) és a Balaton térségi együttműködések állandó szervezése (8.1) kapott 2 pontos értékelést a szakértői gárdától. Ebből a szempontból az egészségipar (3.). a társadalmi megújulás (5.) és az intézmény-fejlesztés (8.) prioritás tűnik a legsikeresebbnek.

Megjegyzendő, hogy a pozitívan értékelt intézkedések sok esetben negatív hatásokkal is járnak, például a közúti közlekedés fejlesztése (7.2) bár jelentős mértékben javítja a helyi társadalom mobilitását, ugyanakkor a fejlesztés következtében a forgalom növekedése például jelentős légszennyezéssel és zajterheléssel is jár, ami az életminőségre

és az emberi egészségre is negatívan hat. Az értékelés során adott értékek tehát mindent egybevéve mutatják az adott beavatkozás hatását.

3.3.5.11 A települési környezetminőségre gyakorolt hatások

A települési környezet minőségét negatívan befolyásolhatják a forgalom, különösen a közúti forgalom növekedését előidéző intézkedések, melyek alatt főleg a turizmus, azon belül is a kulturális turizmus (2.6), a szálláshelyek, vendéglátás fejlesztése (2.8) és az egészségturizmus (3.4) fejlesztése értendő, de közvetett módon a turisztikai menedzsment rendszer és marketing fejlesztése (2.7) is.

A Balaton Kiemelt Térség Operatív Programja a környezet-fejlesztés (6.) prioritáson belül külön intézkedésként (6.4) azonosítja a települési környezet minőségének javítását. Ezen kívül a közösségfejlesztés és foglalkoztatás az elhanyagolt ingatlanok hasznosítására (5.3), a vízpart-rehabilitáció (6.1), az energiahatékonyság javítása, a megújuló energiák használatának terjesztése (6.6) és az elektromos közlekedés (6.7) is közvetlen módon pozitív hatással lehet a települési környezet minőségére.

3.3.6 A beavatkozások hatásai a meglévő környezeti konfliktusokra, esetleges kumulatív hatásmechanizmusok

Meglévő környezeti konfliktusként említhetjük a Balaton térség esetében elsődlegesen a túlzott környezeti terhelést (beépítés, forgalom), a magas fokú környezetszennyezést (elsődleges zaj, levegő, másodlagosan víz). A Stratégiában megfogalmazott egyes intézkedések különbözőképp hatnak e folyamatokra.

Beszélhetünk negatív hatásról, hisz a tervek szerint a Balaton gazdasági jelentősége a turizmusban és annak fejlesztésében rejlik. A turizmus fejlesztésével a természeti környezet mindjobban igénybevételre kerül, a több látogató révén a környezetszennyezés jelentősen nőhet a térségben. Mindamellert pozitívként könyvelhetjük el a közlekedésfejlesztés által bekövetkező hatásokat, valamint a megújuló energia használata által nyújtott lehetőségeket.

Kiemelt konfliktus továbbá a túlzott beépítés, valamint, különösen a nyári szezont érintően, a zsúfoltság és a közúti forgalom emelkedése. Ez esetben is szintén a turizmus fejlesztése erősítő hatásként jelentkezhethet, azonban a közlekedésfejlesztés, a beépítés szigorítása pozitív irányú hatást eredményezhet.

Negatív kumulatív hatások kialakulására akkor van lehetőség, ha a Stratégia egy-egy negatív hatású intézkedése felerősíti a térségben amúgy is kimutatható problémás környezeti folyamatokat, azaz erősíti a létező környezeti konfliktusokat. Megállapítható, hogy a Stratégia nem hordoz olyan konkrét fejlesztési javaslatokat, mely kumulatív hatást eredményezne, továbbá az OP-ban rögzített erőforrások sem olyan mértékűek, hogy

különböző környezeti hatásai egy potenciálisan bekövetkező és egyértelműen negatív vagy pozitív kumulatív környezeti hatássá válhatnak.

3.3.7 Környezeti hatások az Operatív Program szintű fejlesztési dimenziókban

A Stratégia intézkedésiről az Operatív Programban rögzített többletinformációk lehetővé teszik, hogy a környezetre gyakorolt hatást – a tervezett fejlesztések tartalmának vizsgálatán túl – a ráfordítandó erőforrások nagyságával is összevethessük.

Így mindenképpen árnyaltabb képet kaphatunk arra vonatkozóan, hogy az egyes beavatkozásokra szánt összegek valóban képesek-e támogatási súlyuknál fogva elérni azt a pozitív vagy negatív hatást, amelyet első látásra tulajdonítanak nekik. A forrásösszesítést a 3. sz. mellékletben látható teljes összesítő mátrix mutatja.

Negatív, nagy volumenű forrást felvonultató környezeti hatású intézkedések

A 2.6 intézkedés (Kulturális turisztikai vonzerő, programok fejlesztése) megvalósulása gazdasági szempontból vitathatatlan előnyökkel jár, ugyanakkor a nagyobb turisztikai vonzerő megnövekedett környezetterheléssel jár. Ebből a szempontból a beavatkozásra előirányzott összesen 11,5 milliárd Ft elég magas ahhoz, hogy felhasználása potenciális környezeti veszélyt rejtse magában.

A 3.4 intézkedés (Egészségturizmus fejlesztése) az előbb részletezett kulturális turizmushoz hasonlóan környezetterhelés-növekedéssel jár, ami a ráfordítandó 14 milliárd forint tükrében kockázatokat rejt. A gazdasági ágakban a kapacitás bővítése (esetünkben pl. élményfürdők fejlesztése) általában közvetlenül vagy közvetett módon a légszennyezettség növekedésével jár, különösen azokban az esetekben, amikor nem a meglévő elavult, kevésbé hatékony infrastruktúrát, eszközöket, gépparkot váltják ki, hanem teljesen új kapacitások jönnek létre a meglévő mellett. Ilyen jellegű negatív hatás várható esetünkben is.

Pozitív, kis volumenű forrást felvonultató környezeti hatású intézkedések

A 6.3 intézkedés (Balatoni vízkormányzás támogatására egységes megfigyelő-, tájékoztató és döntéstámogató rendszer kialakítása, Balaton-kutatások ösztönzése) nemcsak a fenntarthatóságra gyakorolhat pozitív hatást a döntéshozatali kompetencia valamint a tudás és információáramlás serkentésén keresztül, hanem környezeti szempontból is előnyös lenne, többek között a természeti erőforrásokkal való megfelelő gazdálkodás miatt. Hasznosságához és jelentőségéhez mérten csekély a célra előirányzott 1 milliárd Ft-os keretet.

Pozitívum, hogy a Program a környezet-fejlesztés (6.) prioritáson belül külön intézkedésként (6.4) azonosítja a települési környezet minőségének javítását. Az intézkedés

szükséges és igen pozitív környezeti hatásai ellenére a ráfordítandó 4 milliárd Forintos meglehetősen szűknek tűnik, különösen annak tükrében, hogy például a vitorlázás vagy a természetjárás fejlesztésére is nagyobb összeget (6 és 5 milliárd Ft) terveztek.

A 7.3 intézkedés (Balatoni közlekedési rendszer működtetése) környezeti szempontból is kedvező megítélésű. Jelentősége abban rejlik, hogy a program legjelentősebb költségvetésű prioritásában rendkívül fontos, hogy a felújított, kibővített hálózatok a lehető leghatékonyabban és gazdaságosabban működjenek, mivel ezáltal a felesleges és indokolatlan környezetterhelés is elkerülhető. Ehhez viszonyítva a célra szánt 3,5 milliárd Forintot kevés lehet.

Az intézmény-fejlesztés prioritás és azon belül is a 8.1 intézkedés (Balaton térségi együttműködések állandó szervezése) megvalósulása a térség gazdasága, a hatékonyságon keresztül pedig a környezet szempontjából is igen kedvező eredménnyel járhat. Tekintve, hogy az ilyen együttműködések a Balaton térségében komoly történeti hagyományokkal rendelkeznek kevésnek bizonyulhat a célra szánt 1 milliárd Ft-os keret.

3.4 A tervek környezeti-fenntarthatósági hatásainak összesítése

Az értékelés során célunk volt a prioritások fenntarthatóságra és az intézkedések környezeti elemekre gyakorolt pozitív és a negatív hatásainak feltárása. A hatások vizsgálata különböző megközelítésekben történt, az egyes vizsgálatokat a 3.2-es és a 3.3-as fejezet egyes alfejezeteiben be is mutattuk.

A következőkben az eddig bemutatott különböző értékelések eredményeképpen összefoglalásaképp megfogalmazható pozitív és negatív hatásokat ismertetjük, az egyes beavatkozások mentén.

3.4.1 Elfogadható (pozitív) hatások

- Az anyag és energiaáramlások térségen belül tartására és térségi ciklusaik kialakítására a leginkább a mezőgazdaság van pozitív hatással, a helyi termékek fejlesztése, valamint a környezet-fejlesztés miatt. Az egészségipar, a gazdaság-fejlesztés, a kutatás-fejlesztés, az innováció, valamint a turizmus, a társadalmi megújulás, és az intézmény-fejlesztés csupán kisebb pozitív hatással van.
- A jövedelemáramlásra erős pozitív hatást gyakorol a térségben bekövetkező intézmény-fejlesztés (együttműködés), valamint a gazdaság-fejlesztés, kutatás-fejlesztés, innováció, valamint a mezőgazdaság, helyi termékkel kapcsolatos fejlesztések. Gyengébb, de pozitív hatásról számolhatunk be a turizmus és az egészségipar terén.
- A társadalmi megújulás szempontjából erős pozitív hatásokat azonosíthatunk a gazdaság-fejlesztési, kutatás-fejlesztési és innovációs intézkedések miatt. Erős pozitív hatással van továbbá az intézményfejlesztés, az egészségipar, valamint a

mezőgazdaság és a helyi termékek fejlesztése. Gyengébb pozitív hatást eredményez a környezetfejlesztés, a turizmus, valamint a közlekedésfejlesztés.

- A gazdasági megújuló és társadalmi-környezeti reprodukciós képességet vizsgálva, e szempontra leginkább pozitív hatást az intézmény-fejlesztés, valamint a környezetfejlesztés okoz. Gyengébb pozitív hatásról beszélhetünk a közlekedés-fejlesztés, a gazdaság-fejlesztés, kutatás-fejlesztés, innováció, a társadalmi megújulás, a mezőgazdaság, helyi termékek fejlesztése, valamint a turizmus tekintetében.
- Döntéshozatali kompetenciát vizsgálva az intézményfejlesztés, illetve a környezetfejlesztés esetében beszélhetünk erős pozitív hatásról. Gyengébb pozitív hatást eredményez, a társadalmi megújulás, a közlekedésfejlesztés, a gazdaságfejlesztés, kutatásfejlesztés, innováció, a turizmus, az egészségipari fejlesztések, valamint a mezőgazdaság, helyi termékek fejlesztése.
- A táj eltartó képességéhez alkalmazkodó gazdasági-gazdálkodási hagyományok esetében erős pozitív hatásról csak a mezőgazdaság, helyi termékek fejlesztésével kapcsolatban beszélhetünk. Gyengébb pozitív hatást eredményez az intézményfejlesztés, a környezetfejlesztés, a turizmus, a gazdaságfejlesztés, kutatás-fejlesztés, innováció, valamint a közlekedésfejlesztés.
- A táj eltartó képességéhez alkalmazkodó társadalmi-kulturális hagyományokat vizsgálva megállapíthatjuk, hogy a legerősebb pozitív hatást az intézményfejlesztés éri el. Gyengébb pozitív hatást eredményez a turizmus, a gazdaságfejlesztés, kutatás-fejlesztés, innováció, mezőgazdaság, helyi termékekhez kapcsolódó intézkedések, a közlekedésfejlesztés, az egészségipar, a társadalmi megújulás, valamint a környezetfejlesztés.
- A természeti erőforrások megújulása, igénybevétele szempontjából erős pozitív hatást a környezetfejlesztés és a közlekedésfejlesztés (közösségi közlekedés) eredményez.
- Befektetői, termelői magatartásokat tekintve erős pozitív hatásról a mezőgazdaság, helyi termékek fejlesztése, valamint a gazdaságfejlesztés, kutatásfejlesztés, innováció esetében beszélhetünk. Gyengébb pozitív hatást eredményez az intézményfejlesztés, a közlekedésfejlesztés, a környezetfejlesztés, az egészségipar, a társadalmi megújulás, valamint a turizmus.
- Erős, hosszú távon stabil gazdasági teljesítményt okozhat a gazdaságfejlesztés, kutatásfejlesztés, innováció. Gyengébb hatása lehet rá a mezőgazdaság, helyi termékek fejlesztése, a közlekedésfejlesztés, az intézményfejlesztés, a közlekedésfejlesztés, az egészségipar fejlesztése, a társadalmi megújulás, valamint a turizmus kapcsán.
- Termelői, fogyasztói magatartásokat tekintve erős pozitív hatást érhet el a gazdaságfejlesztés, kutatásfejlesztés, innováció, valamint a mezőgazdaság, helyi termék

fejlesztése. Gyengébb pozitív hatása lehet rá az intézmény-fejlesztés, a közlekedésfejlesztés, az egészségipar, a turizmus, a társadalmi megújulás, és a környezetfejlesztés.

- A társadalom életminőségére leginkább pozitív mértékben a társadalmi megújulás, az egészségipar, az intézményfejlesztés, a közlekedésfejlesztés, valamint a gazdaságfejlesztés, kutatásfejlesztés, innováció hat. Gyengébb pozitív hatást okoz a környezet-fejlesztés, a mezőgazdaság, helyi termékek fejlesztése, valamint a turizmus.

3.4.2 Nem elfogadható vagy mérsékelendő hatások meghatározása

A természeti erőforrások megújulása, igénybevétele tekintetében erős negatív hatást okoz a közlekedés, valamint a mezőgazdaság, helyi termékek fejlesztése, továbbá gyengébb negatív hatással járnak az egészségipari beruházások, valamint a turizmus fejlesztéséhez kapcsolódó intézkedések.

A gazdasági megújuló és társadalmi-környezeti reprodukciós képességére kedvezőtlenül hat az egészségipari fejlesztések, az idősellátás térségen kívüli szereplők felé való elterjesztése miatt.

4 Javaslatok a várható káros környezeti hatások elkerülésére

4.1 A területfejlesztési tervdokumentumok kialakítására vonatkozó javaslatok

4.1.1 Az SKV Konceptióhoz tett javaslatainak összefoglalása

A Konceptió térségi fenntarthatóság ellen ható céljainak hatásait mérséklő javaslatok

Az 1. prioritás a belső helyett külső energiákra épít, lényegében a fenntarthatóság ellen dolgozik. Kedvező, hogy a terv a magas hozzáadott értékű tevékenységek befektetéseit szorgalmazza, mivel ezek tudást hozhatnak a térségbe és részben pótolhatják a helyi társadalom főleg képzettségbeli hiányosságait, azonban ez nem elégséges. Rendkívül fontos, hogy a befektetések alacsony károsanyag-kibocsátású és szállítás igényű ágazatokban jelenjenek meg, hogy ne terheljék a térség érzékeny környezeti rendszerét. Mivel a koncepció hivatkozik a jó közlekedési infrastruktúrára, féltő, hogy megfelelő kontroll hiányában ez jelentős szállítási igényű és forgalomgeneráló ágazatok megtelepedését hozza magával, ami sem a környezetnek, sem a turizmusnak nem kedvez.

A turizmus fejlesztése (2. prioritás) magasabb kibocsátással és a természeti erőforrások fokozott kihasználásával jár. A vállalkozások bővítésénél, különösen az újabb beruházások megvalósításánál javasolt figyelmet fordítani a fenntartható erőforrás-használatra és azon belül is a helyi erőforrások használatára, valamint a működésükkel járó negatív környezeti hatások kiküszöbölésére.

Az egészségipar (3. prioritás) kapcsán a szolgáltatások fejlesztésénél számolni kell az igénybevevők számának növekedésével. Az időskorú népesség térségbe vonzása fenntarthatósági szempontból különösen aggályos. Javasoljuk a gyógyvizek állapotának, leterheltségének és az elhasznált készletek kezelésének állandó, fokozott ellenőrzését.

A mezőgazdaság fejlesztése célkitűzés minden eleme negatív hatást gyakorol a természeti erőforrások megújulására, igénybevételére. Ezért törekedni kell a természetközeli termelési módok alkalmazására, a természetből kivont erőforrások minél teljesebb visszaforgatására, a melegházaknál alkalmazott termálvizek újrahasznosítására. Javasolt a termelésnövekedést követően a természeti erőforrások minél nagyobb arányú újrahasznosítása, a feldolgozó üzemek, vendéglátóhelyek esetében pedig a szigorú monitoring.

Vagy a Konceptió vagy a Stratégiai szintjén egyértelmű értékválasztás javasolható, hogy a horgászturizmus és a halászati program megvalósítása vagy a fürdőzők számára előnyös – több paraméter alapján is kiemelkedő – víztisztaság élvezzen prioritást. A két cél

egymás ellen hathat, esetleges kompromisszumaikat is érdemes tervezetten felvállalni a tervdokumentumokban.

A Koncepció térségi fenntarthatósághoz való hozzájárulását erősítő javaslatok

A szélsőséges éghajlatváltozás következményeire való felkészülés keretén belül javasoljuk számba venni az éghajlatváltozás várható hatásait a turizmusra (pl. vízszint csökkenés, szélsőséges időjárás, haváriák), az ezekre való megoldási javaslatok átgondolását (pl. víztározó kiépítése, viharjelzés, cselekvési tervek) valamint jó gyakorlatok gyűjtését. Ennek kapcsán megfontolásra javasoljuk a kifejezetten ilyen célú és témájú kutatásokra való pénzügyi keret elkülönítését.

A 6. prioritás (Környezetfejlesztés) igen összetett. A prioritáson belül cél, többek között, a turizmus versenyképességének javítása, a települési közösségi terek megújítása, a településkép javítása, a gyógyhelyek fejlesztése, a közlekedési feltételek javítása, a környezetszennyezés csökkentése, valamint a szennyvízkezelés megoldása. Az intézkedés ilyen formában meglátásunk szerint túlzottan szerteágazó és sokrétű, javasoljuk az egyes intézkedések átcsoportosítását, és/vagy a prioritásban megfogalmazott intézkedések leszűkítését.

A gazdasági prioritások (turizmus, KFI) esetében még erősebb preferenciát érdemelnek a helyi szereplők együttműködésével megvalósuló fejlesztések.

„Együttműködő Balaton” prioritásban azonban még erősíthető a törekvés a térség üdülőtulajdonosainak, visszatérő vendégeinek bevonására, érdekérvényesítő képességük, innovatív ötleteik kamatoztatására.

4.1.2 Az SKV Stratégiához és az Operatív Programhoz tett javaslatainak összefoglalása

Az intézkedéseinek negatív környezeti hatásait mérséklő javaslatok

- A potenciálisan építéssel vagy művelési ág váltásával járó intézkedések esetén nyomatékosan legyen rögzítve, hogy a tevékenységeknek meg kell felelniük a Balaton törvény előírásainak. Tihany Európai Diplomás területén pedig előírás lehetne a támogatott projektek megfelelőségének előzetes vizsgálata az Európai Diploma elveivel. A Balaton-felvidék Világörökség-várományos helyszínein ugyanez javasolható.
- A balatoni egészségipari K+F+I tevékenység (1.5 intézkedés) a táj eltartó képességéhez alkalmazkodó gazdasági-gazdálkodási hagyományok tekintetében ellentmondásos értékelést kapott. A tervezett beavatkozás a táj eltartó képességéhez alkalmazkodó gazdasági-gazdálkodási hagyományokra bizonyos szempontból pozitív, más szempontból negatív hatást gyakorol: A beavatkozás épít a jelenlegi innovációs

tapasztalatokra, de nyit az új fejlesztési területek felé is. A K+F+I tevékenység lehetőséget nyújt arra, hogy a környezet adta erőforrásokat hatékony módon lehessen felhasználni. Mindamellett az intézkedés újabb vállalkozások letelepedésével jár, ezek hatására a terhelés nő. Növekszik az egészségipari szolgáltatások igénybevétele, melynek következményeként az egyes erőforrások túl használata jelentkezik. Példaként említhetjük a Hévízi-tó túl használatával jelentkező problémákat. Ennek orvoslására javasoljuk a helyreállítást ösztönző beavatkozások tervezését.

- A szőlészet és borászat fejlesztése (4.3 beavatkozás) a természeti erőforrások megújulása, igénybevétele szempontjából a mátrix értékelés során negatív értéket kapott. Ennek egyik oka, hogy a szőlőtermesztés fejlesztése következtében, a termőföld fokozott igénybevételevel, annak tápanyagtartalma csökken. Javasoljuk figyelemmel kíséreni az elégséges tápanyagpótlást.
- A halgazdálkodás fejlesztése (4.4 beavatkozás) a gazdasági megújuló és társadalmi-környezeti reprodukciós képesség tekintetében negatív hatást képvisel. A tervezett beavatkozás a hagyományokhoz jól illeszkedik, azonban a természet megújuló képességéhez nem. A pozitív hatások kibontakozásához a feldolgozottsági szint emelkedése is fontos tényező lenne. Javasoljuk célként meghatározni, hogy új, innovatív ötletek jelenjenek meg a halgazdálkodás terén.
- Vagy a Konceptió vagy a Stratégiai szintjén egyértelmű értékválasztás javasolható, hogy a horgászturizmus és a halászati program megvalósítása vagy a fürdőzők számára előnyös – több paraméter alapján is kiemelkedő – víztisztaság élvezzen prioritást. A két cél egymás ellen hathat, esetleges kompromisszumaikat is érdemes tervezetten felvállalni a tervdokumentumokban.
- A turisztikai rendezvények esetében erősebben preferálandó, hogy az eseményeken a természeti erőforrások megújulásával kapcsolatos ismereteket is közvetítsenek, a térségi fenntarthatóságot és a környezettudatosságot szolgálva legalább az üdülőnépesség körében.
- Egyes halászati (esetleg azt helyettesítő horgászati) tevékenységek az ökoszisztéma helyreállításához is szükségesek lehetnek (tájidegen fajok lehalászása). Ezért a vonatkozó intézkedések üzenetei között célszerű még inkább egyértelműen jelezni az ezt azonosító elemző és kutatómunka feladatát (vagy a helyreállító halászati tevékenységeket önálló intézkedésbe foglalni).
- A vitorlásturizmus bővítése esetében a keletkező szennyvíz kezelésére kiemelt figyelmet kell fordítani.
- Az egészségturizmus fejlesztése során számolni kell termálvizeink, gyógyvizeink fokozott igénybevételeinek és szennyezésének elkerülésével.

- A halászati intézkedés kapcsán ezért célszerű a megemlíteni a Ramsari Egyezménynek való megfelelés követelményét a releváns fejlesztési helyszíneken.

Az intézkedéseinek pozitív környezeti hatásait erősítő javaslatok

- A gazdaság-fejlesztés, kutatás-fejlesztés, innováció (1) prioritáson belül háttérbe szorul a környezetbarát technológiák elterjesztése, pedig az egész térségnek kiemelt fontosságú a vonzó környezet, jó vízminőség biztosítása így kifejezetten fontos lenne a környezetbarát technikák fejlesztése, elterjesztése (ez azonban csak említés szintjén szerepel a stratégiában, nincs kifejtve! Például: hulladékgazdálkodás, iszap hasznosítása: (GeoSun Kft. innovációja alapján (<http://www.geosun.hu/index.html>)).
- A Mezőgazdaság, helyi termék (4.) prioritás kapcsán megjegyezzük, hogy a megfelelő szabályozási feltételek kialakítása elengedhetetlen a környezetbarát termékek, szolgáltatások (helyi termékek, biotermékek, ökoturizmus) sikeres forgalmazásához. A dokumentumokban a védjegy használat megjelenik, de környezettudatos szálláshelyeknek (megújuló energia használata, tudatos hulladékgazdálkodás, helyi termékek) biztosíthatnának akár kedvezményeket is, egyéb jogi, gazdasági, műszaki ösztönzőket. Javasoljuk ezek megfontolását és beépítését a Stratégiába.
- Az 5. (Társadalmi megújulás) prioritás keretében javasoljuk, hogy az egészségtudatos életmód kialakítása mellett környezettudatos fogyasztói magatartás kialakítása is jelenjen meg (energiatakarékosság, hulladékgazdálkodás). A közoktatási intézményekben történő programok szervezése különösen hatékony lehet.
- A 6. (Környezet-fejlesztés) prioritás kapcsán megjegyezzük, hogy az agglomerációk problémáinak kezelése: beépítés szabályozása, barnamezős területek hasznosítása nem jelenik meg elég hangsúlyosan a dokumentumban, az országos tervekben (OFTK) és Veszprém megye tervében is hangsúlyosabb. Javasoljuk ezen szempontok fokozottabb figyelembevételét.
- Az elektromos közlekedés balatoni pilot-projektje (6.7) intézkedés bár összességében hasznos és előremutató célokat tartalmaz, létjogosultsága jelenlegi formájában kérdéses. Mindemellett az is megjegyzendő, hogy az egyéni motoros közlekedés terjesztése nem fenntartható. Az e-bike töltőpont mellett javasolt a Budapesten jól működő MOL Bubi kezdeményezéshez hasonlóan, közösségi kerékpár rendszer kialakítása, mely a parttól távolabb eső települések jobb megközelíthetőségét is elősegítené.
- A vízpart-rehabilitáció esetében a megvalósítás során elő kell irányozni e tevékenység valódi természetes életközösségek helyreállításához való hozzájárulását is (ld. természetközeli zöldfelület-növelés, valamint öntisztulásra képes partszakaszok és nádasok

kialakításának szorgalmazása, ne csak a közösségi hozzáférést ugyan biztosító, de sok burkolt felületet és parkosítást alkalmazó megoldások legyenek).

- Megfontolandó kifejezetten erdősítést célzó intézkedés bevezetése. A jelentős pufferkapacitással rendelkező erdők kiterjedése kedvezően járulhatna hozzá a környezetileg érzékeny térség stabilitásához. Az erdők ökológiai hálózati szerepe is kihasználható (tervszerű erdősítéssel megerősíthető lenne a Balaton-felvidék és a Bakony erdőtömbjei közötti, valamint a maradék természetes parti élőhelyek és a háttérterületek közötti kapcsolat). Mivel a térség erdősítése konkurenciát jelenthet egyes hagyományos művelési ágaknak (szőlők, gyepesek, agrár-erdészeti maradványterületek) és természetközeli élőhelyeknek (sziklagyepesek), körültekintő megvalósítása elsődleges.
- A klímaváltozásra rendkívül érzékeny Balaton térség Stratégiájában indokolt lehet önálló prioritást vagy intézkedést szentelni az éghajlatváltozási hatások kezelésére, és e témakör jelenleg nyomokban feltűnő beavatkozásait egy helyre szervezni.
- Megfontolandó, hogy a környezetileg különösen érzékeny és a társadalmi-gazdasági szerkezetében – Magyarországon egyedülálló módon – meghatározóan a környezeti struktúráira támaszkodó Balaton térségben a táj- és környezettudatosság erősítése önálló intézkedést is érdemeljen.
- Azon intézkedés, amely közösségfejlesztést és foglalkoztatást szorgalmaz az elhanyagolt ingatlanok hasznosítására érdekében (5.3) olyan dimenzióval is gazdagodhatna, ami az ingatlanok hasznosításaként a biológiai sokszínűségük fokozását is lehetővé teszi, a túlzott beépítettséget csökkentheti különösen a parti területeken.
- A szőlészeti-borászati fejlesztések foglalkozzanak a szőlőművelés talajeróziós (és széleróziós) kockázatainak csökkentésével is.
- A Balaton vízszintszabályozása kapcsán, a 6.3 intézkedés keretében egyrészt érdemes előirányozni annak vizsgálatát is, hogy a szabályozási hatáskör közelebb hozható-e a térséghez, abban a komplex térségi érdekek jobban integrálhatók-e. Másrészt szintén vizsgálni a magasabb vízszint (amely ökológiai és vízgazdálkodási stratégiai szempontból értéket képvisel, és értéke a veszélyeztetett beépítésekkel akár összemérhető) által okozott problémák hosszú távú kezelését és megszüntetését, pl. a veszélyeztetett helyen lévő beépítések rendezésével.
- A térség szereplőinek összehangolása (8.1 intézkedés), az átgondolt, kiválóan menedzselt fejlesztések lehetőséget teremtenek a gazdasági megújulásra, pozitív hatással bírnak a terület népességmegtartó képességére, szem előtt tartják a környezet reprodukciós képességének megóvását. Az intézkedés együttműködéseinek környezeti aspektusai azonban még tovább erősíthetők, tekintve, hogy a térség markáns, belső kohézióját, identitását táplálkozó erőforrása és imázsa éppen a környezeti elemekből

táplálkozik. Tovább erősíthető a szándék, hogy az intézkedésen belül a terület szereplőinek együttműködése, a civil szervezetek bevonása pozitív hatást gyakoroljon a térség épített és természeti környezetére is. Az intézkedés ugyanis segítheti a környezeti információk könnyebb eljutását a térség különböző szereplőihez, akik tevékenységeiket így jobban tudják adaptálni a térség környezetileg különösen érzékeny viszonyaihoz.

4.2 Javaslat környezeti szempontú intézkedésekre más tervekben

Ahhoz, hogy a BKÜ tervezési dokumentumaiban megfogalmazott fejlesztések sikeresen megvalósuljanak, azok elemeit, célkitűzéseit más tervekben is meg kell jeleníteni.

A BKÜ területe 3 különböző megyéhez tartozik, ezek közül Veszprém és Somogy megye tervezési dokumentumai illeszkednek a BKÜ fejlesztési elképzeléseihez. Zala megye fejlesztési dokumentumainak készítése során szintén figyelembe kell venni a BKÜ céljait, összehangolni azokat a megyei tervekkel.

Ezek mellett fontos, hogy a végrehajtást szolgáló tervdokumentumokban, illetve azok akcióterveiben és a végrehajtási eljárásrendekben megjelenjen azon kitétel, miszerint a Balaton térségben támogatott projekteknek igazodniuk kell a BKÜ tervdokumentumokhoz. Ez biztosítja, hogy a támogatott fejlesztések illeszkedjenek a koncepcióhoz. A horizontális célok kidolgozásakor pedig figyelmet kell fordítani arra, hogy a BKÜ horizontális céljai is érvényesüljenek.

Ezenkívül a BKÜ fejlesztési dokumentumai és a Balaton törvény egymáshoz illeszkedése (pl. térhasználati elvek jogszabályokban, pályázati rendszerben való érvényesülése) alapozza meg a fejlesztési elképzelések sikeres megvalósulását.

A monitoring rendszer célzott adatgyűjtése nélkülözhetetlen a fejlesztések értékeléséhez, a visszacsatoláshoz. Az EMIR-nek fel kell készülnie arra, hogy a BKÜ területén megvalósuló projektnél speciális adatokat rögzítsen (pl. a projekt növeli-e beépítést, létrehoz-e zöld területet, csökkenti-e a nádasok területét, csökkenti-e az egyéni gépjármű forgalmat, szorgalmazza-e a kerékpáros/elektromos járművel történő közlekedést).

A BKÜ területén megvalósuló bármely fejlesztés (nem csak a Balaton térség terveiben előirányzott) esetében az uniós források végrehajtási intézmény- és eljárásrendje rögzítse Balaton törvénynek való megfelelés követelményét. Tihany Európai Diplomás területén pedig még a támogatott projektek megvalósítása előtt vizsgálják meg a projektek Európai Diplomás elveknek való megfelelését, a Balaton-felvidék Világörökség-várományos helyszínein is ezt a megközelítést alkalmazzák.

5 Monitorozási javaslatok

A Balaton térségre vonatkozó indikátorok meghatározása és gyűjtése nagyobb kihívást jelent, mint más hazai területi stratégiák esetében, ami emeli a monitoring és értékelési munkák költségeit és valamelyest csökkenti azok várható pontosságát. Ennek több oka van: Az egyik, hogy a Balatoni Kiemelt Üdülőkörzet nem hozható egy szintre a statisztikai adatgyűjtés területegységeivel (járás, megye, régió). Bár létezik a BKÜ-re külön statisztikai adatgyűjtés, az lényegében csak néhány idegenforgalmi adattal foglalkozik. A másik ok, hogy a rendkívül erős térbeli szemlélet miatt a munka során jóval nagyobb figyelmet kell szentelni a folyamatok monitorozásának területiségére, felosztására (pl. parti háttérterületek, régió egésze, egyes alrégiók stb.).

Az előbb említetteknek az a következménye, hogy a statisztikára támaszkodó hatás és eredményindikátorok esetében a települési szintű adatok folyamatos aggregálása szükséges. Emellett bizonyos más területeken könnyebben elérhető adatok (GDP, ágazati teljesítmény adatok stb.) esetünkben csak mélyebb elemzések segítségével állíthatók elő, néhány esetben a régiót érintő kistérségi és megyei adatok felhasználása is célszerű.

A Stratégia indikátorkészlete alapvetően hiányos. A terv – hasonlóan az előzőhöz – nem tartalmaz olyan indikátorokat, amelyekkel hosszú távon lehet mérni, monitorozni a fejlesztések környezeti hatásait. A dokumentum csak input és output indikátorokat határoz meg, eredmény és hatásindikátorokat nem jelenít meg, azok csak a 2006-os Komplex Programban, valamint a Balaton Stratégiában található. Ebből kifolyólag javasoljuk a Balaton Komplex Programban már meghatározott részletes indikátortípusok alkalmazását, mivel ezek szakszerűen tudják mérni a fejlesztések környezeti, fenntarthatósági hatásait. Úgy véljük, a Tervnek vállalnia kell ezeknek az indikátoroknak az alkalmazását (gyűjtését, előállítását, felhasználását). Javaslatunkat tehát a Komplex programban fellelhető indikátorok körén túl fogalmaztuk meg.

Javaslat 1: A 6.1 (Vízpart-rehabilitáció) intézkedés esetében indokoltnak tartanánk a „rehabilitált élőhelyek területe (ha)” indikátor bevezetését és alkalmazását. Az adatok forrása lehet a Nemzeti Park igazgatósága vagy egyes tanulmányok információbázisa.

Javaslat 2: Pontosítás, hogy a 6.2 (Balaton és térsége vízgazdálkodásához kapcsolódó fejlesztések) intézkedésnél megállapított második indikátor (létrehozott csapadékvíz-elvezető rendszerek hossza) esetében „db” helyett a „m” vagy adott esetben a „km” mértékegység használata indokolt.

Javaslat 3: A 6.4 (Települési környezet minőségének javítása) intézkedésnél a Stratégiában és az Operatív Programban is nagy hangsúlyt kap az átmenő gépjármű közlekedésből származó szennyezés mérséklése. A problémával leginkább sújtott

településeken, településrészekben javasoljuk levegő és zajszennyezést mérő állomások felállítását, indikátorként pedig a „szállópor koncentráció (mikrogram/m³)”, a „CO koncentráció (mikrogram/m³)” valamint a „zajterhelés (dB)” indikátorok alkalmazását. Indokolt és célszerű lehet továbbá a beavatkozásokkal érintett településeken a „közlekedési balesetek éves száma (db vagy eset)”-nak nyomon követése és monitorozása. Utóbbi adatok a TeIR ingyenes felületéről is elérhetők.

6 Mellékletek

1. sz. melléklet: A Koncepció stratégiai céljait vizsgáló fenntarthatósági mátrix

Koncepció stratégiai céljai	A térségi fenntarthatóság átfogó és általános szempontjai											
	Anyag és energiaáramlás, és annak térségi ciklusai	Jövedel emáraml ás	Tudás és információ áramlás	Gazdasági megújuló és társadalmi- környezeti reprodukciós képesség	Döntésh ozatali kompet encia	A táj eltartó képességéhez alkalmazkodó gazdasági- gazdálkodási hagyományok	A táj eltartó képességéhez alkalmazkodó társadalmi- kulturális hagyományok	Természe ti erőforrás ok megújulá sa, igénybev étele	Befekte tői, termelői magatar tások	Hosszú távon stabil gazdasági teljesítmén y	Termelői, fogyasztói magatartás ok	Társadalo m életminősé ge
Innovatív Balaton!	0,3	1,2	1,6	0,8	0,4	0,5	1,0	0,0	1,2	1,2	1,4	1,2
Elérhető Balaton!	0,9	1	0,8	0,4	0,3	0,8	1	-0,9	1	0,4	0,9	1
Balaton egészség és megújulás!	0,8	0,8	1,3	0	0,3	0	0,5	-1	0,8	0,8	1	1,5
Balaton terméket az asztalra!	1,3	1	1,3	0,5	0,3	1,3	1	-1,3	1,3	1	1,3	1
Megújuló balatoni közösségek!	1	0	2	1	1	0	1	0	0,0	0,7	0,7	1,7
Egészséges környezet, tisztá Balaton!	1,6	0,6	1	1,2	1,4	0,5	0,3	1,6	0,4	0,8	0,6	1

Elérhető Balaton!	2	1	0,7	1	1	0,5	0,7	-0,3	1	1	1	1,3
Együtműködő Balaton!	NR	1,5	1,5	1,5	2	1	1,5	NR	1	1	1	1,5

2. sz. melléklet: A Stratégia prioritásait és intézkedéseit vizsgáló, az SKV-ban elemzett környezeti - fenntarthatósági mátrix

Stratégia prioritások / intézkedések	Gazdasági megújuló és társadalmi-környezeti reprodukciós képesség	A táj eltartó képességéhez alkalmazkodó gazdasági-gazdálkodási hagyományok	A táj eltartó képességéhez alkalmazkodó társadalmi-kulturális hagyományok	Természeti erőforrások megújulása, igénybevétele
1. Gazdaság-fejlesztés, kutatás-fejlesztés, innováció	0,8	0,5	1,0	0,0
1.1 Helyi, térségi tudásbázisokhoz kapcsolódó innováció orientált térségi alapon szervezett vállalkozás-fejlesztés	1	1	1	1
1.2 Balatoni kézművesipar fejlesztése	0	1	2	NR
1.3 Turisztikai vállalkozások tevékenységének diverzifikációja	1	0	0	NR
1.4 Térségi marketing – befektetések ösztönzése, működtetése	1	0	1	-1
1.5 Balatoni egészségipari K+F+I tevékenység	1	ellentmondásos	NR	0
2. Turizmus	0,4	0,8	1	-0,9
2.1 kerékpáros turizmus	0	1	1	0
2.2 Természetjárás, gyaloglás	0	NR	1	0
2.3 Vitorlázás fejlesztése	0	NR	1	-1
2.4 Strandok fejlesztése	0	NR	1	-1
2.5 Horgászturizmus	0	0	1	-1
2.6 Kulturális turisztikai vonzerő, programok fejlesztése	1	1	1	-2

Stratégia prioritások / intézkedések	Gazdasági megújuló és társadalmi-környezeti reprodukciós képesség	A táj eltartó képességéhez alkalmazkodó gazdasági-gazdálkodási hagyományok	A táj eltartó képességéhez alkalmazkodó társadalmi-kulturális hagyományok	Természeti erőforrások megújulása, igénybevétele
2.7 Turisztikai menedzsment rendszer és marketing fejlesztése	1	1	1	-1
2.8 Szálláshelyek, vendéglátás fejlesztése – elsődlegesen a minőség színvonalának javítása	1	1	1	-1
3. Egészségipar	0	0	0,5	-1
3.1 Lakosság közeli egészségügyi szolgáltatások fejlesztése	1	NR	NR	NR
3.2 Az időskori ellátások és szolgáltatások fejlesztése	-2	NR	1	NR
3.3 Rehabilitációs szakellátások és szolgáltatások fejlesztése	0	NR	NR	-1
3.4 Az egészségturizmus fejlesztése	1	0	0	-1
4. Mezőgazdaság, helyi termékek	0,5	1,3	1	-1,3
4.1 Mezőgazdasági termelés és értékesítés ösztönzése	1	1	1	-1
4.2 Mezőgazdasági termék helyi feldolgozás, minőségi élelmiszer-fogyasztás, vendéglátás és helyi termék értékesítés ösztönzése	1	1	1	-1
4.3 Szőlészet és borászat fejlesztése	1	2	1	-1
4.4 Halgazdálkodás fejlesztése	-1	1	1	-2
5. Társadalmi megújulás	1	0	1	0

Stratégia prioritások / intézkedések	Gazdasági megújuló és társadalmi-környezeti reprodukciós képesség	A táj eltartó képességéhez alkalmazkodó gazdasági-gazdálkodási hagyományok	A táj eltartó képességéhez alkalmazkodó társadalmi-kulturális hagyományok	Természeti erőforrások megújulása, igénybevétele
5.1 Egészséges életmód iránti elköteleződés	1	NR	NR	0
5.2 A helyi társadalom kulturális és területi identitásának növelése	1	0	1	NR
5.3 Közösségfejlesztés és foglalkoztatás az elhanyagolt ingatlanok hasznosítására				
5.4 Személy- és vagyonbiztonsági programok	NR	NR	NR	NR
6. Környezet-fejlesztés	1,2	0,5	0,3	1,6
6.1 Vízpart-rehabilitáció	1	1	1	1
6.2 Balaton és térsége vízgazdálkodásához kapcsolódó fejlesztések	1	0	0	2
6.3 Balaton vízkormányzás támogatására egységes megfigyelő, tájékoztató és döntéstámogató rendszer kidolgozása, Balaton-kutatások ösztönzése	1	0	0	1
6.4 Települési környezet minőségének javítása				
6.5 Biodiverzitás és természeti rendszerek fenntartása	2	1	NR	2
6.6 Energiahatékonyság javítása és kapcsolódóan megújuló energia használat terjesztése	1	NR	NR	2
6.7 Elektromos közlekedés balatoni pilot-projektjei				
7. Közlekedés-fejlesztés	1	0,5	0,7	-0,3

Stratégia prioritások / intézkedések	Gazdasági megújuló és társadalmi-környezeti reprodukációs képesség	A táj eltartó képességéhez alkalmazkodó gazdasági-gazdálkodási hagyományok	A táj eltartó képességéhez alkalmazkodó társadalmi-kulturális hagyományok	Természeti erőforrások megújulása, igénybevétele
7.1 Vasút fejlesztések	2	1	1	0
7.2 Közúti fejlesztések	0	0	0	-2
7.3 Balatoni közlekedési rendszer működtetése	1	NR	1	1
8. Intézmény-fejlesztés	1,5	1	1,5	NR
8.1 Balaton térségi együttműködések állandó szervezése	2	1	2	NR
8.2 Fenntarthatóan működő pénzügyi támogatási alap létrehozása	1	1	1	NR

3. sz. melléklet: A környezeti –társadalmi - gazdasági hatásvizsgálat során elkészített komplex mátrix, forrás-értékekkel

Operatív program prioritásai	Anyag és energiaáramlás, és annak térségi ciklusai	Jövedelemáramlás	Tudás és információáramlás	Gazdasági megújuló és társadalmi-környezeti reprodukciós képesség	Döntéshozatali kompetencia	A táj eltartó képességéhez alkalmazható gazdasági-gazdálkodási hagyományok	A táj eltartó képességéhez alkalmazható társadalmi-kulturális hagyományok	Természeti erőforrások megújulása, igénybevétele	Befektetői, termelői magatartások	Hosszú távon stabil gazdasági teljesítmény	Termelői, fogyasztói magatartások	Társadalmi életminősége	Költségvetés (Mrd. Ft)
1. Gazdaságfejlesztés, kutatásfejlesztés, innováció	0,3	1,2	1,6	0,8	0,4	0,5	1,0	0,0	1,2	1,2	1,4	1,2	41,4
1.1 Helyi, térségi tudásbázisokhoz kapcsolódó innováció orientált térségi alapon szervezett vállalkozásfejlesztés	2	2	2	1	1	1	1	1	1	2	1	1	25
1.2 Balatoni kézművesipar fejlesztése	1	1	1	0	0	1	2	NR	1	0	1	1	2,5
1.3 Turisztikai vállalkozások tevékenységé	NR	1	2	1	0	0	0	NR	1	1	1	1	2,5

nek diverzifikációja													
1.4 Térségi marketing – befektetések ösztönzése, működtetése	-2	1	1	1	1	0	1	-1	2	1	2	1	1,4
1.5 Balatoni egészségipari K+F+I tevékenység	0	1	2	1	0	ellentmond ásos	NR	0	1	2	2	2	10
2. Turizmus	0,9	1	0,8	0,4	0,3	0,8	1	-0,9	1	0,4	0,9	1	56
2.1 kerékpáros turizmus	1	1	0	0	0	1	1	0	1	0	1	1	6,5
2.2 Természetjárá s, gyaloglás	0	0	1	0	0	NR	1	0	0	0	1	1	5
2.3 Vitorlázás fejlesztése	1	1	1	0	0	NR	1	-1	1	0	1	1	6
2.4 Strandok fejlesztése	1	1	1	0	0	NR	1	-1	1	0	1	1	3
2.5 Horgászturizm us	0	0	0	0	0	0	1	-1	0	0	0	1	1
2.6 Kulturális turisztikai vonzerő, programok fejlesztése	1	1	1	1	1	1	1	-2	1	1	1	1	11,5
2.7 Turisztikai menedzsment rendszer és	NR	2	2	1	1	1	1	-1	2	1	1	1	7

marketing fejlesztése													
2.8 Szálláshelyek, vendéglátás fejlesztése – elsődlegesen a minőség színvonalának javítása	2	2	0	1	0	1	1	-1	2	1	1	1	16
3. Egészségipar	0,8	0,8	1,3	0	0,3	0	0,5	-1	0,8	0,8	1	1,5	41
3.1 Lakosság közeli egészségügyi szolgáltatások fejlesztése	1	0	1	1	0	NR	NR	NR	0	0	0	2	6
3.2 Az időskori ellátások és szolgáltatások fejlesztése	1	1	1	-2	0	NR	1	NR	1	1	1	2	6
3.3 Rehabilitációs szakellátások és szolgáltatások fejlesztése	1	1	2	0	1	NR	NR	-1	1	1	1	1	15
3.4 Az egészségturizmus fejlesztése	0	1	1	1	0	0	0	-1	1	1	2	1	14
4. Mezőgazdaság, helyi	1,3	1	1,3	0,5	0,3	1,3	1	-1,3	1,3	1	1,3	1	15

termékek													
4.1 Mezőgazdasági termelés és értékesítés ösztönzése	2	1	1	1	0	1	1	-1	1	1	1	1	4
4.2 Mezőgazdasági termék helyi feldolgozás, minőségi élelmiszerfogyasztás, vendéglátás és helyi termék értékesítés ösztönzése	1	1	1	1	0	1	1	-1	1	1	1	1	4
4.3 Szőlészet és borászat fejlesztése	1	1	2	1	1	2	1	-1	2	1	1	1	4
4.4 Halgazdálkodás fejlesztése	1	1	1	-1	0	1	1	-2	1	1	2	1	3
5. Társadalmi megújulás	1	0	2	1	1	0	1	0	0,0	0,7	0,7	1,7	7
5.1 Egészséges életmód iránti elköteleződés	1	0	2	1	0	NR	NR	0	0	0	1	1	2,5
5.2 A helyi társadalom kulturális és területi	NR	0	2	1	2	0	1	NR	0	1	1	2	1

identitásának növelése													
5.3 Közösségfejlesztés és foglalkoztatás az elhanyagolt ingatlanok hasznosítására	megjegyzések és alternatívák, egyéb szabályozási környezet, építőipari szakmák?												2,5
5.4 Személy- és vagyonbiztonsági programok	NR	0	1	NR	1	NR	NR	NR	0	1	0	2	1
6. Környezetfejlesztés	1,6	0,6	1	1,2	1,4	0,5	0,3	1,6	0,4	0,8	0,6	1	57
6.1 Vízpart-rehabilitáció	2	1	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	15
6.2 Balaton és térsége vízgazdálkodásához kapcsolódó fejlesztések	2	1	1	1	1	0	0	2	0	1	1	1	14
6.3 Balaton vízkormányzás támogatására egységes megfigyelő, tájékoztató és döntéstámogató rendszer kidolgozása, Balaton-	0	0	2	1	2	0	0	1	0	1	0	1	1

kutatások ösztönzése													
6.4 Települési környezet minőségének javítása	Átgondolni javasoljuk												10
6.5 Biodiverzitás és természeti rendszerek fenntartása	2	0	1	2	1	1	NR	2	0	0	0	1	4
6.6 Energiahatéko nyság javítása és kapcsolódóan megújuló energia használat terjesztése	2	1	1	1	2	NR	NR	2	1	1	1	1	9
6.7 Elektromos közlekedés balatoni pilot- projektjei	Nagyon kérdéses, a motoros hajó tiltott a Balatonon												4
7. Közlekedés- fejlesztés	2	1	0,7	1	1	0,5	0,7	-0,3	1	1	1	1,3	105,5
7.1 Vasút fejlesztések	2	1	0	2	1	1	1	0	1	1	1	1	95
7.2 Közúti fejlesztések	2	1	0	0	0	0	0	-2	1	1	1	1	7

7.3 Balatoni közlekedési rendszer működtetése	2	1	2	1	2	NR	1	1	1	1	1	2	3,5
8. Intézmény-fejlesztés	NR	1,5	1,5	1,5	2	1	1,5	NR	1	1	1	1,5	4
8.1 Balaton térségi együttműködések állandó szervezése	NR	1	2	2	2	1	2	NR	1	1	1	2	1
8.2 Fenntarthatóan működő pénzügyi támogatási alap létrehozása	NR	2	1	1	2	1	1	NR	1	1	1	1	3